

Urząd Gminy w Grzmiącej

STRATEGIA ROZWOJU GMINY GRZMIĄCA

Grzmiąca – maj 2000

1. Wstęp.....	3
2. Cel opracowania.....	3
3. Charakterystyka stanu istniejącego	5
3.1. Charakterystyka ogólna gminy.....	5
3.2. Charakterystyka środowiska	6
3.3. Usługi	9
3.4. Procesy inwestycyjne. Obrót nieruchomościami.	10
3.5. Działalność gospodarcza	11
3.6. Zagadnienia ludnościowe	12
3.7. Osadnictwo.....	15
3.8. Rolnictwo	19
3.9. Leśnictwo	25
3.10. Infrastruktura techniczna.....	27
3.11 Budżet i finanse gminy.....	34
4. Diagnoza. Analiza SWOT.....	37
5. Strategia działań	42
5.1. Zadania władz samorządowych w zakresie wdrażania strategii	48
5.2. Potencjalne źródła finansowanie procesów rozwojowych.....	52
5.3. Działania Rządu w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich	59
5.4. Możliwości wykorzystania przez gminy funduszy Unii Europejskiej.....	61

1. Wstęp

Strategia rozwoju gminy Grzmiąca została opracowana w okresie styczeń - maj 2000 r. przy udziale pracowników Urzędu Gminy, mieszkańców i radnych. W pracach nad strategią wykorzystano wszystkie dostępne materiały, dokumentacja, prognozy.

Zagadnienia związane z funduszami unijnym opracowano na podstawie materiałów uzyskanych z Internetu, Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej w Koszalinie oraz z innych publikacji i opracowań.

W strategii zawarto poszerzone informacje z zakresu tych branż, które odgrywają bardzo ważną rolę w gminie i które są bardzo ważne dla potencjalnych inwestorów (zainwestowanie wsi, rolnictwo, infrastruktura techniczna).

2. Cel opracowania

Celem opracowania strategii jest określenie głównych zadań oraz polityki realizacji tych zadań.

Podstawą określenia zadań jest szczegółowe rozpoznanie stanu istniejącego, diagnoza wynikająca z analizy i syntezy stanu oraz założenia i uwarunkowania rozwoju.

Założenia rozwoju powinny być budowane w oparciu o czynniki lokalne i krajowe. Niestety, ale brak koncepcji rozwoju kraju uniemożliwia przyjęcie pewnych ustaleń nadrzędnych. W tym wypadku opierano się na własnych prognozach i założeniach.

Szczególnym problemem jest brak realizacji polityki rządu w zakresie rozwoju terenów wiejskich oraz informacji na temat uwarunkowań wynikających z wejścia do Unii Europejskiej.

Podstawowe założenia (generalne) powinny być dalekosiężne (w czasie), gdyż w rozwoju gminy decyzje strategiczne muszą mieć wymiar dziesięcioleci (infrastruktura techniczna, kierunki rozwoju zainwestowania przestrzennego, standard życia mieszkańców). W niniejszym opracowaniu przyjęto, że strategia obejmować będzie okres kierunkowy, czyli 2015 rok (zgodnie z opracowaną strategią województwa zachodniopomorskiego). W ramach okresu 15-letniego wydzielono okres najbliższy, najłatwiejszy do sprecyzowania, czyli etap 2005 rok.

W oparciu o diagnozę i założenia zbudowana została główna projektowa część strategii określająca wizję popartą pakietem działań realizacyjnych.

O ile założenia przestrzenne i techniczne są sferą wyboru „technicznego”, o tyle założenia infrastruktury społecznej są sferą „chcianych standardów” życia przyjmowanych przez lokalne środowisko.

Wszystkie założenia i kierunki rozwoju muszą odbywać się w granicach zdrowego rozsądku ekonomicznego, a może bardziej finansowego.

Społeczność lokalna oraz potencjalni inwestorzy powinni znać główne kierunki, uwarunkowania i założenia rozwoju gminy, wsi, branż infrastruktury technicznej i społecznej wypracowane w toku ogólnospołecznej dyskusji i winny być przyjęte na zasadzie konsensusu, a nie czasowych układów politycznych. Nie powinny one również ulegać istotnym zmianom w zależności od grupy rządzącej, o ile nie nastąpią „strategiczne” zmiany uwarunkowań.

Strategia nie mogą też stanowić niezmiennalnej doktryny i dlatego należy się liczyć z możliwością okresowych korekt. W czasie kadencji Rady należy przynajmniej raz dokonać analizę realizacji i ewentualną korektę strategii.

Istotnym elementem strategii powinno być etapowanie działań. O ile strategia ma za zadanie określić działania kierunkowe (do 2015 r.) w sposób ogólny o tyle niezwykle ważną sprawą jest opracowanie programów na okres perspektywy (2010 r.) i etapu (2005 r.) Ważną sprawą jest postawienie bardzo realnych, ale w jakimś sensie futurystycznych celów i zadań. Na przestrzeni kilku lat zachodzą bardzo dynamiczne zmiany w wielu dziedzinach życia, usługach, technologiach. Wejście do Unii Europejskiej stanowi niezwykle wyzwanie w zakresie myślenia strategicznego. Dlatego nieodzowną sprawą jest przyjęcie w wielu sprawach niekonwencjonalnych działań.

Ważną sprawą jest szerokie otwarcie się na efektywną współpracę z różnorodnymi samorządami, instytucjami czy też fundacjami.

Kształtujące się obecnie trendy rozwojowe w świecie zakładają:

- stopniowe ograniczenie roli rolnictwa w gospodarkach poszczególnych krajów,
- stopniowe zmniejszanie się funkcji przemysłowej, szczególnie tzw. brudnej, wymagającej dużego zapotrzebowania wody i energii oraz produkującej znaczne ilości ścieków i odpadów.

Z każdym rokiem należy się liczyć ze wzrostem konkurencji nie tylko pomiędzy firmami, ale również pomiędzy poszczególnymi regionami i gminami w celu pozyskania funduszy jak i inwestorów.

Następować będzie wysoka specjalizacja w produkcji, usługach oraz w wykształceniu. Z drugiej strony należy się liczyć z zapotrzebowaniem w pewnych branżach osób „uniwersalnych”, posiadających różnorodne specjalizacje w pewnej grupie zawodów.

W związku z dokonywaniem się olbrzymich zmian koniecznym jest posiadanie informacji tak lokalnych jak i międzynarodowych w zakresie trendów rozwojowych i obecnych potrzeb oraz szybkie reagowanie w zakresie, który mógłby dotyczyć mieszkańców gminy lub inwestorów.

Dlatego niezwykle ważną rolę należy przypisać takiej organizacji zarządzania gminą, ażeby reagowała na zachodzące zmiany poprzez odpowiednie instrumenty (osoby do tego przygotowane).

Stąd wynika, że w Urzędzie należy wprowadzić takie metody i system, które stosowane są w instytucjach rynkowych.

Sposób opracowania strategii wynikał z zaistniałej sytuacji planistycznej. Gmina posiada miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, który w sposób wystarczający określa potencjalne obszary rozwojowe oraz zasady zagospodarowania przestrzennego. Natomiast nie zostało opracowane studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ze względu na zamiar rządu rezygnacji z tej formy planistycznej. W związku z tym uznano, że należy opracować strategię rozwoju gminy. Ma ona spełnić kilka następujących funkcji:

1. Stanowić podstawowy materiał pozwalający na:
 - zabieganie o fundusze na rozwój gminy,
 - coroczne określanie kierunków rozwoju gminy,
 - sprecyzowanie długofalowej polityki zabiegania o stworzenie korzystnych warunków rozwoju,
 - uświadomienie społeczeństwu długofalowych działań i konsekwencji z tego wynikających dla poszczególnych wsi i mieszkańców.
2. Ma zastąpić w pewnym sensie część ustaleń, które byłyby zawarte w studium. Dotyczy to określenia:
 - generalnej polityki zagospodarowania przestrzennego,
 - polityki realizacji infrastruktury technicznej,
 - uwarunkowań rozwoju gospodarczego i społecznego.

3. Charakterystyka stanu istniejącego

3.1. Charakterystyka ogólna gminy

Gmina Grzmiąca położona jest w centralnej, wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie szczecineckim. Otoczona jest następującymi gminami: Tychowo, Szczecinek, Bobolice, Barwice.

Grzmiąca oddalona jest od następujących miejscowości:

- Szczecinek	- 25 km
- Koszalin	- 59 km
- Szczecin	- 185 km
- Połczyn Zdrój	- 32 km
- Bobolice	- 20 km
- Barwice	- 14 km
- Kołobrzeg	- 80 km

Gminę przecina linia kolejowa Kołobrzeg - Poznań i Grzmiąca - Połczyn Zdrój (ruch zawieszony), droga wojewódzka Nr 171 Bobolice - Grzmiąca - Połczyn Zdrój.

Powierzchnia gminy	- 20449ha
w tym:	
powierzchnia lasów	- 7246 ha (35,43%)
powierzchnia użytków rolnych	- 11406 ha (55,78%)

Liczba ludności (01.01.2000 r.)	- 5647
Liczba wsi	- 35
w tym zamieszkałych	- 29
Liczba sołectw	- 15

Gmina Grzmiąca należy do wyjątkowych gmin w skali województwa pod względem budżetowym. Przy bardzo niskich dochodach własnych (około 15% ogółu dochodów) 85% stanowią dochody „zewnątrzne” w postaci dotacji i subwencji. Świadczy to o niezwyklej zapobiegliwości władz gminy w pozyskiwaniu środków z zewnątrz.

Bardzo ważnym zagadnieniem jest przekazywanie przez gminę 25-30% budżetu gminy na inwestycje (1997 r.).

Gmina Grzmiąca należy do gmin o bardzo wysokiej stopie bezrobocia (około 30%) i ubóstwa (10-15%).

3.2. Charakterystyka środowiska

Rzeźba i krajobraz

Nieomal cały obszar gminy znajduje się w jednostce fizyczno-geograficznej „Równina Białogardzka” (313.42) zgodnie z podziałem wykonanym przez Jerzego Kondrackiego i Jerzego Ostrowskiego (z wyjątkiem obszaru położonego we wschodniej części gminy).

Cechuje się on przewagą terenów lekko pofałdowanych, porozcinanych dolinami rzek, w tym przede wszystkim Parsęty.

Najniższy punkt terenu znajduje się w dolinie rzeki Parsęty, na zachód od Krosina i zalega na wysokości około 52,0 m n.p.m., a najwyższy we wschodniej części w rejonie wsi Przeradz na wysokości 184,2 m n.p.m.

Największy obszar gminy zalega na wysokościach 70-120 m n.p.m.. Nieomal cała powierzchnia gminy pochylona jest łagodnie do doliny Parsęty.

Centralna i zachodnia część gminy jest płaska lub lekko pofałdowana, zróżnicowana nieco przez pojedyncze wzniesienia i doliny rzek Parsęty, Perznicy, Trzebiegoszczy, Radaszy i Łozicy.

Zupełnie inny krajobraz występuje we wschodniej części gminy. Znajdują się tutaj duże wzniesienia, silnie pofałdowana morena denną, głębokie wąwozy oraz oczka wytopiskowe. Jest to strefa zboczowa wzniesień moreny czołowej fazy pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego.

Gmina nieomal całkowicie pozbawiona jest jezior. Są tylko dwa większe jeziora - jez. Baczyno i jez. Baczynko, które utworzone zostały w sposób sztuczny w ramach dużego kompleksu hydrotechnicznego zbudowanego w celach melioracyjnych na rzece Łozica.

W krajobrazie gminy dominują 3 elementy - duże powierzchnie użytków rolnych (56 %), duże powierzchnie lasów (35,5 %) oraz osadnictwo wiejskie tylko w części północno-wschodniej i południowo-wschodniej rozproszone a na pozostałym terenie rozproszone.

Nieomal cały obszar gminy pokrywają utwory pochodzenia lodowcowego (plejstocenijskie) w postaci glin zwałowych, piasków i żwirów. W dolinach rzek, obniżeniach terenowych występują torfy, namuły, mułki i mady powstałe po ustąpieniu lądolodu, czyli z okresu holocenijskiego.

Sporadycznie z wysoczyzn morenowych płaskich i lekko pofałdowanych wystają pagórki wzniesień kemowych.

Hydrografia

Nieomal cały obszar gminy znajduje się w zlewni Parsęty, która przepływa przez południową część gminy. Do zlewni tej, wody odprowadzają rzeki Perznica, Radasza, Trzebiegoszcz i Łozica. Południowo-wschodnia część obszaru gminy to główny rejon źródłiskowy wielu rzek.

Charakterystyczną cechą krajobrazu jest nieomal całkowity brak jezior. Dwa większe jeziora - Baczyno i Baczynko to zbiorniki zaporowe utworzone na rzece Łozica. Powierzchnia zbiornika Baczyno wynosi 28,0 ha. A zbiornika Baczynko 19,5 ha.

Duży obszar gminy jest zmeliorowany. Silnie rozbudowany system melioracji obejmuje łąki i pastwiska położone w ujściowym odcinku rzeki Perznicy na południe od Grzmiącej.

Klimat

Obszar gminy położony jest w krainie klimatycznej „Pas Północny Pojezierza Pomorskiego” charakteryzującej się cechami pośrednimi pomiędzy klimatem morskim i kontynentalnym. Średnia temperatura roczna wynosi 7-7,7°C, liczba dni gorących 13-18, suma opadów 650-800 mm, długość okresu wegetacyjnego 208-215 dni, długość okresu gospodarczego 245-255 dni. W ciągu roku dominują wiatry z sektora zachodniego, w okresie zimowym z sektora wschodniego. Charakterystyczną cechą klimatu jest duży procent występowania ciszy w ciągu roku.

Gleby

Na terenie gminy istnieje dosyć znaczne zróżnicowanie gleb, z tym że można wyraźnie zauważyć 3 duże główne strefy występowania odmiennych typów kompleksów przydatności rolniczej gleb.

W obrębie Grzmiąca - Czechy - Mieszalki - Grzmiąca występuje bardzo duży kompleks pszenney dobry i żytni bardzo dobry (III-IV klasa).

W kierunku zachodnim od powyższego obszaru (Krosino - Wielawino - Nosibądy - Kamionka - Sucha - Grzmiąca) dominują kompleksy żytni słaby i bardzo słaby.

Obszar położony w kierunku południowo-wschodnim od Grzmiącej (Grzmiąca - Lubogoszcz - Przeradz) cechuje się dużą zmiennością kompleksów glebowych pszenneych i żytnich, dobrych, słabych i bardzo słabych.

Środowisko gminy jest bardzo czyste pod względem ekologicznym. Gleby nie wykazują zawartości metali ciężkich poza wartości śladowe wynikające z cech środowiska glebowego.

Środowisko kulturowe

Na terenie gminy występują takie obiekty zabytkowe jak pałace, kościoły, dworki, kurhany - stanowiska archeologiczne, cmentarze i pojedyncze budownictwo ludowe.

Występujące pałace na terenie gminy w znacznym stopniu są zniszczone lub rozebrane.

I. Pałace występują na terenie miejscowości:

Nosibądy, Lubogoszcz i Sucha, są one w bardzo złym stanie technicznym.

1. Pałac w miejscowości Nosibądy pochodzi z II połowy XIX wieku, jest to pałac klasycystyczny. Jest on nieużytkowany, zniszczony w 80% zarówno przez czynniki atmosferyczne jak i przez czynnik ludzki. Pałac w Nosibądach zapisany jest w rejestrze zabytków z dnia 10.03.1977 r. pod poz. 954.
2. Pałac w miejscowości Lubogoszcz pochodził z II połowy XIX wieku, zapisany w rejestrze zabytków pod poz. 610 z dnia 29.08.1966 r.
3. Pałac w miejscowości Sucha pochodził z II połowy XIX wieku.

II. Kościoły występujące na terenie gminy zlokalizowane są w miejscowościach:

Grzmiąca, Krosino, Nosibądy, Mieszalki, Czechy, Lubogoszcz, Przeradz oraz pobudowany w 1995 roku kościół w Wielawinie i adaptowane pomieszczenie na kaplicę w miejscowości Sucha.

Większość kościołów występujących na terenie gminy przedstawia średni stan techniczny.

1. Kościół w miejscowości Grzmiąca, parafialny, p.w. „Matki Boskiej Królowej Polski” z przełomu XV w. przebudowany w XVII w., wpisany do rejestru zabytków pod poz. 331 z dnia 9.05.1961 r. Kościół gotycki.

2. Kościół w miejscowości Krosino, parafialny, p w. „Królowej Polski” z 1734 r. Kościół gotycki, murowany, wpisany do rejestru zabytków pod poz. 336 z 9.05.1961r.
3. Kościół w miejscowości Nosibądy, filialny, p.w. „Św. Stanisława biskupa”. Kościół gotycki z przełomu XVIII-XIX wieku, wpisany do rejestru zabytków.
4. Kościół w miejscowości Mieszalki, parafialny, p.w. „Św. Józefa”. Kościół neogotycki z II połowy XIX wieku,
5. Kościół w miejscowości Czechy, filialny, p.w. „Matki Boskiej Królowej Polski” z końca XIX wieku. Kościół neogotycki.
6. Kościół w miejscowości Lubogoszcz, filialny, p.w. „Św. Marii-Magdaleny” z II połowy XIX wieku. Kościół w stylu neogotyckim.
7. Kościół w miejscowości Przeradz, filialny, p.w. „Najświętszego Serca Pana Jezusa”. Kościół neoromański z połowy XIX wieku.

III. Dworki

Dwory występujące na terenie gminy znajdują się w miejscowościach: Sławno, Krosino i Przystawy. Znajdują się w rękach osób prywatnych. Pochodzą z końca XIX i początku XX wieku.

IV. Kurhany i stanowiska archeologiczne; cmentarze.

Na terenie gminy występuje dużo zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków. Są to różnego rodzaju grodziska nizinne z okresu wczesnego średniowiecza, osady wielokulturowe z późnego średniowiecza.

Stanowiska archeologiczne znajdują się pod opieką Konserwatora Zabytków. Są to głównie cmentarzyska kurhanowe.

Na terenie gminy występują 22 cmentarze założone w II połowie XIX wieku i na początku XX wieku.

W II połowie XIX wieku założono cmentarze w miejscowościach: Mieszalki, Nosibądy, Godziszów, Czechy, Przeradz, Storkowo i Sucha.

Na początku XX wieku założono cmentarze w miejscowościach: Godziszów, Grzmiąca, Iwin, Krosino, Lubogoszcz, Mieszalki, Przeradz, Radomyśl, Radusz, Storkowo, Sucha, Wielawino.

Obecnie gmina posiada 4 czynne cmentarze komunalne na terenie miejscowości Grzmiąca, Krosino, Mieszalki i Nosibądy.

Zabytkowe budownictwo mieszkaniowe i inne:

Na terenie gminy występują budynki:

- mieszkalne pochodzące z II połowy XIX wieku, z końca XIX wieku i z początków XX wieku, są to domy mieszkalne szachulcowe;
- kuźnia z końca XIX wieku (wieś Przeradz) i z początku XX wieku (Sławno);
- stodoła z 1860 roku;
- dworzec kolejowy szachulcowy z przełomu XIX i XX wieku;
- lodownia w stylu barok z 1711 roku,
- wieża ciśnień z końca XIX wieku.

3.3. Usługi

Oświata

Na terenie gminy czynne są 4 szkoły podstawowe, 1 gimnazjum oraz przedszkole.

Szkoły podstawowe są w Mieszankach, Krosinie, Iwinie i Grzmiącej, natomiast gimnazjum i przedszkole są w Grzmiącej.

Zespół szkolny w Grzmiącej wraz z domem szkoleniowym i przedszkolem pozwala na zorganizowanie dużego, wielofunkcyjnego kompleksu oświatowego z odpowiednią ilością sal lekcyjnych, sal gimnastycznych oraz pozostałych pomieszczeń obsługi.

W dniu 01.01.2000 r. liczba uczniów wynosiła 755, przedszkolaków 20, a w oddziałach przedszkolnych 78.

Zdrowie

Na terenie gminy działa Samodzielny Publiczny Zespół Ośrodków Gminy Grzmiącej, który świadczy różnorodne usługi zdrowotne (medycyna szkolna, rehabilitacja, laryngologia, okulistyka, kardiologia, ginekologia i całodobowe usługi podstawowe).

Ponadto prowadzone są: prywatna praktyka lekarska i stomatologiczna.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy pomoc ludziom znajdującym się w trudnej sytuacji finansowej, pomoc socjalną, doradztwo specjalistyczne, pomoc rodzinom patologicznym.

Poczta

W Grzmiącej znajduje się Urząd Pocztowy świadczący usługi pocztowe oraz część usług z zakresu bankowego. W Przeradzu znajduje się agencja pocztowa.

Kultura

Na terenie gminy znajduje się biblioteka gminna w Grzmiącej oraz 4 filie biblioteki we wsiach: Czechy, Krosino, Wielawino i Nosibądy.

W Grzmiącej znajduje się Klubo-kawiarnia, natomiast świetlice znajdują się w: Nosibądach, Czechach, Wielawinie i Nosibądach.

W miejscowości Krosino jest Zespół Ludowy Koła Gospodyń Wiejskich „Krosinianki”. W trakcie tworzenia podobny zespół powstaje w Przystawach.

3.4. Procesy inwestycyjne. Obrót nieruchomościami.

Na terenie gminy proces inwestycyjny jest bardzo ograniczony. Głównym inwestorem jest Urząd Gminy, który w ciągu kilku lat realizuje przede wszystkim infrastrukturę techniczną. W ciągu kilku ostatnich lat zbudowano wysypisko nieczystości, oczyszczalnię ścieków, kanalizację sanitarną z Krosina poprzez Suchą do Grzmiącej, sieć wodociągową łączącą wszystkie wsie o zwartej zabudowie.

W ciągu roku wydaje się w Urzędzie 30-40 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, głównie w sprawie lokalizacji budownictwa jednorodzinne, gospodarczego i infrastruktury technicznej.

Rocznie oddaje się do użytku 3-4 budynki jednorodzinne. W chwili obecnej trwają prace związane z budową sieci wodociągowej i kanalizacyjnej a zakłada się jeszcze wybudowanie w tym roku sieci linii telefonicznych.

Na terenie gminy obrót nieruchomościami przedstawia się w następujący sposób:

1. Obrót nieruchomościami rolnymi prowadzony jest głównie przez jednostkę Skarbu Państwa, którą reprezentuje Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa O/T w Szczecinie Filia w Koszalinie Przedstawicielstwo w Szczecinku. Agencja dokonuje rozdysponowania gruntów głównie poprzez sprzedaż, dzierżawę i nieodpłatne przekazanie na rzecz gminy, nadleśnictw itp. W okresie ostatnich 5 lat dokonano rozdysponowania gruntów Agencyjnych w 73%, z tego w formie:
 - sprzedaży - 1,1%
 - nieodpłatnego przekazania - 11%
 - dzierżawy - 61%

Pozostałość, tj. około 27% jest nierozdysponowane.

Przy sprzedaży i dzierżawie gruntów Agencji stosowane są stawki - przeliczniki publikowane przez GUS w sprawie średniej ceny kwintala żyta stosowane przy sprzedaży i średniej ceny kwintala pszenicy stosowane przy sprzedaży i dzierżawie gruntów.

2. Obrót nieruchomościami rolnymi prowadzony jest również między rolnikami indywidualnymi w formie sprzedaży i dzierżawy. Procentowo jest to mała wielkość wynosząca 1,6 % w skali roku przy sprzedaży, a przy dzierżawie jest to sporadycznie, najczęściej występuje przy ubieganiu się przez rolnika właściciela o rentę lub emeryturę rolniczą.
3. Obrót nieruchomościami na cele budowlane prowadzony jest przez gminę ostatnich 5 lat. Średnio cena 1 m² powierzchni gruntów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe kształtowała się od 1 zł/m² na terenie miejscowości oddalonych od siedziby gminy do 4,9 zł/m² na terenie miejscowości Grzmiąca.

3.5. Działalność gospodarcza

Na terenie gminy dużo osób świadczy różnorodne usługi handlu, gastronomii, rzemiosła i inne.

Usługi handlu świadczy 54 podmiotów gospodarczych. Usługi transportowe, rzemieślnicze i zdrowotne świadczą 72 podmioty gospodarcze.

Usługi gastronomii świadczy 5 zakładów.

Działalność produkcyjna na pograniczu usług rzemiosła prowadzi 9 zakładów związanych głównie z surowcami lokalnymi - drzewem i torfem.

Główna działalność gospodarcza związana jest z rolnictwem, w którym jest 525 prywatnych gospodarstw rolnych. Charakterystyczną cechą tej działalności jest tylko produkcja surowców i hodowla oraz w niewielkim stopniu ich przetwarzanie.

Bardzo istotną rolę spełniają lasy, w których bezpośrednio pracuje 170 osób, a 90 osób jest zatrudnionych w zakładach prowadzących działalność związaną z drewnem.

Szczegółowe informacje zawarte są w działach Rolnictwo, Leśnictwo i Osadnictwo.

Przestrzenne rozmieszczenie głównych ośrodków gospodarczych (miejscowość, liczba przedsiębiorstw, ilość zatrudnionych osób oraz dziedzina gospodarki)

1. Grzmiąca	6	194 osoby	- produkcja roślinna, zwierzęca, przemysł rolny, przemysł spożywczy, stolarnie
2. Krosino	1	66 osób	- przemysł drzewny, przerób drewna
3. Lubogoszcz	1	42 osoby	- produkcja roślinna i zwierzęca
4. Wielanowo	1	10 osób	- przemysł wydobywczy: torf
5. Nosibądy	1	10 osób	- przerób drewna
6. Storkowo	1	5 osób	- przerób drewna
7. Mieszalki	1	18 osób	- wytwórnia wód gazowanych, zielarstwo
8. Gdaniec	1	6 osób	- produkcja roślinna i zwierzęca

W gminie brak jest wielobranżowego rzemiosła. Obsługa rolnictwa jest dostateczna, wymaga jednak powiększenia parku maszynowego.

Podmioty działające w gminie

Podmioty działające na terenie gminy według liczby zatrudnionych	do 10 osób		11 -20 osób		20-50 osób		pow. 50 osób	
	97 r.	98 r.	97 r.	98 r.	97 r.	98 r.	97 r.	98 r.
ogółem	40	40	1	1	1	1	3	3
w tym produkcja:								
- rolnictwo	2	2	1	1	1	1		
- przemysł przetwórczy	17	17						
- budownictwo	19	19						
- przemysł drzewny	3	3	1	1			2	2
- przemysł wydobywczy-torf	1	1						
Podmioty działające w sferze usług, w tym:	143	154						
- rzemiosło	13	14						
- transport	13	14						
- handel	67	76					1	1
- gastronomia	5	4						
- inne usługi niematerialne	18	19						
- inne usługi materialne	27	27						

3.6. Zagadnienia ludnościowe

Ludność gminy wynosiła w dniu 01.01.2000 5647 osób. Nieomal równa jest liczba mężczyzn i kobiet.

Liczba ludności jest w miarę stabilna i oscyluje w granicach 5550-5650.

Średnie charakterystyczne zdarzenia ludnościowe w latach 1998-1999:

- zgony - 50 osób
- urodzenia - 76 osób
- małżeństwa - 63
- migracje - 1 osoba

Ludność gminy

Miejscowość	Liczba mieszkańców w roku	
	1995	1999
1. Boleszkowice	62	89
2. Czechy	292	287
3. Gdaniec	106	101
4. Glewo	20	14
5. Godziszaw	211	218
6. Grzmiąca	1437	1428
7. Iwin	261	263
8. Kamionka	9	2
9. Klepary*	-	-
10. Kłośno*	-	-
11 Krosino	534	539
12. Lubogoszcz	351	330
13. Mieszalki	256,	257
14. Nosibądy	296	291
15. Owczary	6	6
16. Przeradz	253	271
17. Przystawy	135	128
18. Pustkowie	14	13
19. Radomyśl	153	148
20. Radostowo	15	19
21. Radusz	76	86
22. Równe	168	152
23. Sławno	105	99
24. Storkowo	150	163
25. Strzeszyn	-	2
26. Sucha	346	374
27. Świętno	47	2
28. Ubocze	26	23
29. Wielanowo	111	96
30. Wielawino	218	232
31. Zwartowo*	-	-
32. Żarnowo	19	14
33. Grzmiączka*	-	-
34. Janikowo*	-	-
35. Słomki*	-	-
Razem	5678	5647

* - miejscowości niezamieszkałe

Z wyżej wymienionych miejscowości można wyodrębnić:

- osady - 9 - Glewo, Kamionka, Owczary, Pustkowie, Radostowo, Strzeszyn, Ubocze, Żarnowo, Strzeszyn
- wsie niezamieszkałe - 6

Z wykazu miejscowości wynika, że 4 wsie mają zaludnienie do 100 osób (oprócz osad, które zamieszkuje 2-23 osoby), 13 wsi od 100 do 400 mieszkańców, 1 wieś powyżej 500 osób (Krosino), 1 wieś powyżej 1400 mieszkańców (Grzmiąca).

Sołectwa w gminie obejmujące miejscowości i ilości mieszkańców przedstawiają się następująco:

1. Sołectwo Grzmiąca 5 miejscowości 2057 mieszkańców
2. Sołectwo Krosino 2 miejscowości 628 mieszkańców
3. Sołectwo Lubogoszcz 3 miejscowości 351 mieszkańców
4. Sołectwo Nosibądy 2 miejscowości 293 mieszkańców
5. Sołectwo Czechy 1 miejscowości 287 mieszkańców
6. Sołectwo Mieszalki 2 miejscowości 280 mieszkańców
7. Sołectwo Przeradz 2 miejscowości 277 mieszkańców
8. Sołectwo Iwin 1 miejscowości 2 miejscowości 263 mieszkańców
9. Sołectwo Wielawino 2 miejscowości 246 mieszkańców
10. Sołectwo Przystawy 1 miejscowości 227 mieszkańców
11. Sołectwo Godziszów 1 miejscowości 218 mieszkańców
12. Sołectwo Storkowo 2 miejscowości 163 mieszkańców
13. Sołectwo Radomyśl 2 miejscowości 161 mieszkańców
14. Sołectwo Wielanowo 110 mieszkańców
15. Sołectwo Radusz 1 miejscowości 86 mieszkańców

Z powyższego zestawienia wynika, że sołectwo Grzmiąca jest największym pod względem zamieszkania, stanowi 25 % ogólnej liczby mieszkańców w Gminie.

Przyrost naturalny w gminie kształtował się w latach 1990 - 1999 na poziomie 3,5 - 4%, a w roku 1999 wyniósł dokładnie 3,9%.

W gminie jest bardzo wysokie bezrobocie. Na około 3000 osób w wieku produkcyjnym około 850-950 nie ma pracy. Stopa bezrobocia wynosi około 30%.

Struktura płci i wieku

Ludność w wieku:	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjnym	960	961
produkcyjnym	1630	1351
poprodukcyjnym	204	470

Zatrudnienie mieszkańców gminy w latach:

Liczba pracujących	1996	1997	1998
Ogółem	2103	2096	2039
w tym na terenie gminy	1989	1965	1934
poza gminą	126	111	105
w rolnictwie	1268	1248	1226
w przemyśle i budownictwie	117	108	100
w usługach i handlu	452	444	438
w administracji, oświacie i służbie	152	165	170
liczba bezrobotnych	665	738	942

Informacja o sytuacji na lokalnym rynku pracy na terenie gminy Grzmiąca według stanu na dzień 31.12.1999 r.

Wyszczególnienie	Ogółem
I. Bezrobotni w tym: kobiety mężczyźni	865 484 381
II. Z prawem do zasiłku w tym: kobiety mężczyźni	223 74 149
III. Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	40
IV. Absolwenci ogółem w tym: wyższe policealne i średnie zawodowe średnie ogólnokształcące zasadnicze zawodowe pozostałe	32 1 13 3 15 -
V. Niepełnosprawni	12
VI. Osoby odbywające szkolenie w końcu m-ca sprawozdawczego	2
VII. Osoby zatrudnione przy robotach publicznych w końcu m-ca sprawozdawczego	28
IX. Bezrobotni wg wieku: 15-17 lat 18-24 25-34 35-44 45-54 55-59 60-64	- 210 248 240 152 14 1
X. Bezrobotni wg wykształcenia: wyższe policealne i średnie zawodowe średnie ogólnokształcące zasadnicze zawodowe podstawowe i niepełne podst.	3 114 25 281 442
XI. Staż pracy ogółem: do 1 roku 1-5 5-10 10-20 20-30 30 lat i więcej bez stażu	139 197 130 158 94 4 143

3.7. Osadnictwo

Układ osadniczy jest bardzo charakterystyczny. W centralnej części znajdują się duże obszary rolno-leśne z 3 większymi wsiami - Grzmiąca, Sucha i Lubogoszcz. Pozostałe większe wsie znajdują się na obrzeżu gminy - Wielawino, Storkowo, Iwin, Przeradz, Czechy, Radomyśl, Sławno, Przystawy, Godziszew, Mieszkańki, Nosibady, Wielanowo i Krosino.

W obrębie gminy dominuje osadnictwo skoncentrowane z wyjątkiem wschodniej części, gdzie wśród bardzo zróżnicowanego krajobrazu występuje budownictwo rozproszone.

W osadnictwie charakterystyczne są dwa typy wsi - wsie oparte o zespół dworski lub pałacowy (później PGR) i przyległe do zespołu budownictwo mieszkaniowe pracowników rolnych - Sucha oraz wsie rolników indywidualnych - Krosino.

Dawne wsie dworskie zostały silnie przekształcone w okresie upaństwowienia gospodarki poprzez budowę obiektów gospodarczych - hodowlanych i magazynowych oraz wielorodzinnego budownictwa mieszkaniowego.

W osadnictwie największą rolę odgrywa Grzmiąca, w której mieszka 25% mieszkańców gminy, i która wyposażona jest we wszystkie media infrastruktury technicznej z wyjątkiem gazu ziemnego, którego nie ma na terenie gminy. Znajdują się tutaj tak ważne obiekty jak Urząd Gminy, poczta, szkoła podstawowa i gimnazjum, stacja kolejowa, GPZ itd.

Dużymi jednostkami osadniczymi są wsie Krosino, Czechy, Lubogoszcz, Sucha, Nosibady, Przeradz i Mieszkańki. Charakterystykę ogólną wsi przedstawiono poniżej.

Charakterystyka sołectw

Sołectwo Grzmiąca

Ze swoimi pięcioma miejscowościami jest największym sołectwem w gminie. To stolica gminy i tu jest skoncentrowana największa działalność administracyjna, kulturalna, oświatowa społeczna i gospodarcza. Na terenie sołectwa znajdują się zakłady usługowe:

- stolarskie (pracuje 100 osób),
- mechaniczne (7 osób),
- kamieniarskie (2 osoby),
- budowlano-remontowe (5-10 osób),
- ślusarskie (3-5 osób),
- Gminna Spółdzielnia.

Z pozostałych funkcji usługowych należy wymienić szkołę, Ośrodek Zdrowia, przedszkole, drobną gastronomię (4 punkty), aptekę, bibliotekę, Urząd Pocztowy i Telekomunikacyjny, administrację samorządową, Zakład Energetyczny, policję, sklepy, bank, kościół, stadion sportowy, lecznica zwierząt.

Wszystkie te instytucje znajdują się w Grzmiącej.

W miejscowości Gdaniec działalność prowadzi:

- prywatny zakład rolny - produkcja roślinna i zwierzęca,
- prywatny zakład mechaniczny - naprawa samochodów,
- zakład usług transportowych,
- sklep spożywczy GS-u Grzmiąca.

W miejscowości Równe działalność prowadzi gospodarstwo rolne osoby prywatnej - około 300 ha oraz punkt sprzedaży detalicznej GS Grzmiąca.

W miejscowości Sucha prowadzona jest działalność rolnicza (produkcja roślinna i zwierzęca) przez Sp. z o.o. Lubo-Agra, są dwa punkty sprzedaży detalicznej - prywatny i GS-u Grzmiąca oraz kaplica.15

Miejscowość Kamionka - bez jakichkolwiek funkcji usługowych.

Sołectwo Krosino

Drugie, co do wielkości sołectwo gminy składające się z 2 miejscowości: Krosina i Boleszkowic.

Krosino - druga co do ilości mieszkańców miejscowość gminna. Dominująca wieś pod względem rozwoju przemysłu drzewnego. Znacząca miejscowość pod kątem uprawy gruntów rolnych. Oprócz wymienionego przemysłu drzewnego we wsi znajdują się - ośrodek zdrowia, OS Poż, pięć punktów sprzedaży detalicznej, kościół parafialny, zakłady usług transp., zakład usług melioracyjnych, szkoła podstawowa, baza magazynowa, poczta, bosiko, biblioteka, usługi weterynaryjne.

Przez Krosino przepływa piękna rzeka Parsęta.

Boleszkowice - wieś odległa od Krosina 2,5 km bez jakichkolwiek funkcji usługowych.

Sołectwo Lubogoszcz

Po sołectwach Grzmiąca i Krosino kolejne duże sołectwo.

Wieś Radostowo i Świętno (nie istniejące już) bez jakichkolwiek funkcji.

Natomiast Lubogoszcz to duża wieś z dużym zakładem rolnym Lubo-Agra specjalizującym się głównie w uprawie zbóż i produkcji zwierzęcej. Dający zatrudnienie wielu byłym pracownikom PGR-ów. W miejscowości znajdują się 2 punkty handlowe: prywatny i GS-u, kościół zabytkowy, park zabytkowy.

Miejscowość Lubogoszcz leży 1 km od drogi wojewódzkiej Nr 171 Czaplinek-Bobolice.

Sołectwo Nosibądy

W jego skład wchodzi Nosibądy i Strzeszyn (osada). Wieś leży w północno-wschodniej części obszaru gminy przy drodze powiatowej Nr 611.

Część mieszkańców zajmuje się rolnictwem - prowadzi indywidualne gospodarstwa rolne. We wsi jest mały zakład przetwórstwa drewna, dwa punkty handlowe, dom kultury z biblioteką, zakład przetwórstwa mięsnego (podległy „Agros”-owi Koszalin) oraz kopalnia torfu.

Sołectwo Czechy

Miejscowość położona przy drodze wojewódzkiej nr 171 w północno-wschodniej części obszaru gminy W miejscowości Czechy nie działa żaden zakład. We wsi działa tylko 2 rolników indywidualnych. Wieś posiada 2 sklepy (prywatny i GS-u Grzmiąca), bibliotekę i świetlicę w budynku byłej szkoły oraz kościół filialny (zabytkowy).

Sołectwo Mieszalki

Wieś położona przy drodze powiatowej nr 611 między Grzmiącą a Nosibądami.

W skład sołectwa wchodzi również miejscowość Ubocze, jednak oprócz funkcji małego zakładu usług leśnych nie odgrywające znaczącej roli w sołectwie.

We wsi Mieszalki znajduje się Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (w likwidacji), szkoła podstawowa, sklepy (prywatny i GS-u Grzmiąca), kościół parafialny, zakład usługowy robót kamieniarskich, zakład usług leśnych, Rozlewnia Wód Gazowanych.

Rolnictwo indywidualne słabo rozwinięte, bez perspektyw rozwoju.

Sołectwo Przeradz

Położone w południowej części obszaru gminy. Wieś położona przy ważnej linii kolejowej Kołobrzeg-Poznań. W skład sołectwa wchodzi osada Owczary oddalona od Przeradza o 1,3 km bez jakiegokolwiek znaczenia społeczno-gospodarczego.

Miejscowość Przeradz leżąca przy drodze powiatowej nr 624 posiada 2 sklepy - prywatny i GS-u Grzmiąca, salę wiejską, prywatny zakład usług transportowych, kościół filialny.

Sołectwo Iwin

Położone w południowej części gminy przy szlaku kolejowym Kołobrzeg-Poznań. We wsi znajdują się 2 sklepy (prywatny i GS-u Grzmiąca), stacja kolejowa, szkoła podstawowa, Zakład Usług Leśnych.

Sołectwo Wielawino

Położone na południu obszaru gminy przy drodze wojewódzkiej nr 171.

W skład sołectwa wchodzi dwie miejscowości - Wielawino i Żarnowo.

W tej drugiej miejscowości działa prywatny, prężny ośrodek hodowli ryb - głównie pstrąga. Wieś oddalona jest od Wielawina o 2 km. Dojazd dobry - droga brukowa.

Wielawino - wieś typowo rolnicza - trzy czwarte mieszkańców pracuje w rolnictwie indywidualnym. We wsi znajdują się dwa sklepy (prywatny i GS-u), kościół, Dom Kultury, biblioteka, Zakład Wyrobów z drewna.

Sołectwo Przystawy

Obejmuje swym zasięgiem dwie miejscowości: Przystawy i Sławno. Pierwsza miejscowość leży w pobliżu drogi wojewódzkiej nr 171 na trasie Grzmiąca-Bobolice. We wsi znajduje się sklep (prywatny), leśnictwo, świetlica.

Sławno - jest oddalone od Przystaw o 5 km. Typowa popegeerowska miejscowość z prywatnym sklepem.

Brak dobrej łączności komunikacyjnej.

Sołectwo Godziszów

Położone na obszarze gminy między miejscowościami Mieszalki i Czechy w północnej części gminy. Jest to najbardziej rozproszona miejscowość. W Godziszowie istnieje praktycznie tylko sklep spożywczo-przemysłowy.

Sołectwo Storkowo

Położone w południowej części gminy, między miejscowościami Wielawino i Radomyśl

Wieś posiada sklep (GS), OSP, zakład wyrobów z drewna, zakład remontowo-budowlany. Sołectwo ma na swym terenie młyn gospodarczy nie pełniący już tej funkcji. Obecnie zamieniono go w małą elektrownię wodną i stację naukową Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Na terenie wsi stosunkowo dużo buduje się budynków mieszkalnych.

Sołectwo Radomyśl

Najbardziej wysunięte na południe gminy sołectwo. Obejmuje swym zasięgiem miejscowości Radomyśl i Pustkowie. Leży wzdłuż drogi powiatowej w kierunku na Szczecinek.

We wsi znajduje się sklep prywatny spożywczo-przemysłowy, elektrownia wodna na rzece Parsęcie rolnika indywidualnego.

Sołectwo Wielanowo

Obejmuje swym zasięgiem wieś Wielanowo i osadę Glewo (14 mieszkańców). Osada bez jakichkolwiek funkcji, bez perspektyw, oddalona od Wielanowa o 2 km.

Wielanowo położone przy drodze powiatowej nr 611 pomiędzy wsiami Krosino i Nosibądy. Wieś nie posiada w chwili obecnej sklepu, ale jeden z mieszkańców buduje mały punkt handlowy.

W Wielanowie istnieje prężny zakład przerobu kopaliny - torfu, który rozchodzi się na rynek krajowy i zagraniczny.

Sołectwo Radusz

Położone między Grzmiącą a Mieszalkami, przy drodze powiatowej nr 611 odległe od stolicy gminy o 4 km. Wieś Radusz, podobnie jak Godziszów, bardzo rozproszona. Jest to - ze swoimi 86 mieszkańcami - najmniejsze sołectwo.

Brak jakichkolwiek funkcji usługowo-gospodarczych.

3.8. Rolnictwo

Rolnicy gminy gospodarują na 11406 ha użytków rolnych, w tym grunty orne stanowią 8960 ha, użytki zielone 2406 ha. Wskaźnik bonitacji gleb wynosi 0,84. Przeważają gleby lekkie o kwaśnym odczynie, których 51% zakwalifikowano do klasy IV a 38% do klasy V. Słabej jakości gleb towarzyszy niekorzystne ukształtowanie terenu w wielu wsiach i zmienność pogody.

W rolnictwie gminy Grzmiąca występują dwie formy władania ziemią:

- sektor prywatny
- sektor publiczny

Przemiany w rolnictwie zmierzają do całkowitej prywatyzacji gospodarstw rolnych. Na dzień 31.12.1999 r. w zasobie AWRSP pozostało do rozdysponowania 2750 ha użytków rolnych na terenie gminy Grzmiąca.

Sektor prywatny reprezentowany jest przez 525 gospodarstw rolnych o różnych przedziałach obszarowych:

Lp.	Obszar w ha	Ilość gospodarstw	%
1.	1-2	219	41,2
2.	2-3	40	7,62
3.	3-5	59	11,24
4.	5-7	20	3,8
5.	7-10	31	5,91
6.	10-15	63	12,00
7.	15-20	32	6,09
8.	20-30	30	5,71
9.	30-50	19	3,62
10.	50-100	7	1,33
11.	100-200	1	0,19
12.	200-300	1	0,19
13.	300-500	1	0,19
14.	500-1000	1	0,19
15.	powyżej 1000	1	0,19

Średnia wielkość gospodarstwa z dzierżawcami gruntów Skarbu Państwa wynosi 21,92 ha użytków rolnych.

Średnie zużycie NPK/ha wynosi 110 kg.

Stan inwentarza w gminie na 31.12.1999 r. przedstawia się następująco:

- bydło ogółem 1320 szt. tj. 11,47 szt./100 ha UR
w tym:
 - krowy 520 szt. tj. 4,52 szt. 100 ha UR
- trzoda chlewna 2900 szt. tj. 30,96 szt./100 ha GO
w tym:
 - maciory 290 szt. tj. 3,09 szt.100 ha GO
 - owce 30 szt. tj. 0,26 szt./100 ha UR
 - kozy 35 szt. tj.0,30szt./100haUR
 - konie 25 szt. tj. 0,21 szt./100 haUR19

Ilość gospodarstw w gminie według wielkości obszarowej

Wielkość w ha	1-2	2-3	3-5	5-7	7-10	15-20	20-30	30-50	50-100	100-200	200-300	300-500	500-1000	pow. 1000
Liczba gospodarstw	219	40	59	20	31	63	32	30	19	7	1	1	1	1

Ilość inwentarza żywego w gminie - stan na 31.12.1999 r.

- bydło ogółem szt. 1320
 - na 100 ha UR 11,47
 - w tym: krowy szt. 520
 - na 100 ha UR 4,52
- trzoda chlewna ogółem szt. 2900
 - na 100 ha GO 30,96
 - w tym: macior szt. 290
 - na 100 ha GO 3,09
- owce ogółem szt. 30
 - na 100 ha UR 0,26
- Konie 25
- Kozy 35

Charakterystyka rolnicza sołectw

Lubogoszcz

pow. ogólna- 1929,12
 użytki rolne-1280,56
 lasy i zadrzewienia - 506,54

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego ze stacji z Przeradza przy pomocy sieci wodociągowej, obecnie działa oczyszczalnia miejscowa. Planowana likwidacja oczyszczalni, ścieki będą podłączone do oczyszczalni w Grzmiącej.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż. W m. Lubogoszcz funkcjonuje spółka, która użytkuje grunty w pięciu miejscowościach o pow. ogólnej około 4000 ha (Lubogoszcz, Sucha, Storkowo, Kamionka i Grzmiąca). W produkcji zwierzęcej dominuje chów bydła mlecznego, natomiast w produkcji roślinnej uprawa zbóż

Rolnicy gospodarują w zabudowie kolonijnej (4 gospodarstwa oraz 2 gospodarstwa we wsi). Są to gospodarstwa nierokujące perspektyw istnienia.

Przystawy

pow. ogólna - 434,91
 użytki rolne - 385,49
 lasy i zadrzewienia - 6,43

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolnicze, warunki dla rozwoju rolnictwa bardzo dobre, gleby bardzo dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż. >

W produkcji zwierzęcej dominuje chów trzody chlewnej, a w produkcji roślinnej uprawa zbóż.

Sołectwo jest rozwojowe pod kierunkiem rolnictwa ze względu na młodych i średnich w wieku mieszkańców. Sołectwo ma charakter skoncentrowany o zabudowie zwartej.

Grunty będące we władaniu AWRSP są zagospodarowane i użytkowane przez rolników.

Godziszów

pow. ogólna - 830,36

użytki rolne-597,33

lasy i zadrzewienia - 144,09

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż.

W produkcji zwierzęcej dominuje chów trzody chlewnej, natomiast w produkcji roślinnej uprawa zbóż.

Sołectwo ma charakter rozproszony o zabudowie kolonijnej. 50% rolników jest w wieku średnim, którzy będą inwestować w gospodarstwa pod kierunkiem rolnictwa.

Większość gruntów jest we władaniu AWRSP i nie ma chętnego na ich zagospodarowanie, są to grunty zmeliorowane.

Sławno

pow. ogólna - 1042,70

użytki rolne-403,81

lasy i zadrzewienia - 558,83

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego przy pomocy sieci wodociągowej, miejscowość jest skanalizowana oraz posiada oczyszczalnię. Miejscowość typowo rolniczo-leśna.

100% użytków rolnych jest we władaniu AWRSP, są to bardzo trudne do uprawy grunty - teren górzysty graniczący z lasami. Obecnie brak chętnego na zagospodarowanie gruntów oraz istniejących w złym stanie budynków gospodarczych i warsztatowych.

Wielawino

pow. ogólna - 1455,79

użytki rolne - 486,40

lasy i zadrzewienia - 838,45

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji - planowane wykonanie w roku 2001.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby średniej jakości nadające się do uprawy zbóż.

W produkcji zwierzęcej dominuje produkcja trzody chlewnej, natomiast w produkcji roślinnej uprawa zbóż.

Sołectwo jest rozwojowe (funkcja rolnicza) ze względu na młodych i średnich w wieku mieszkańców.

Brak opłacalności produkcji mleka spowodował, że 50% użytków zielonych jest nieużytkowanych.

Sołectwo ma charakter skoncentrowanej zabudowy zwartej.

Storkowo

pow. ogólna- 1410,99

użytki rolne-782,15

lasy i zadrzewienia - 520,17

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego z Wielawina przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji - planowane wykonanie w 2002 roku.

Sołectwo Storkowo oraz Iwin jest to jeden obręb ewidencyjny. Są to sołectwa typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż.

W produkcji rolnej dominuje uprawa zbóż, natomiast w produkcji zwierzęcej hodowla trzody chlewnej, bydła opasowego oraz bydła mlecznego.

Sołectwo Storkowo ma charakter skoncentrowany o zabudowie zwartej i jest rozwojowe pod kierunkiem rolnictwa ze względu na młodych i średnich mieszkańców.

Sołectwo Iwin ma charakter rozproszony o zabudowie kolonijnej.

Szansę na rozwój rolnictwa w zakresie produkcji roślinnej oraz zwierzęcej są słabe ze względu na wiek mieszkańców. Sołectwo Iwin zaopatrzone w wodę jest z ujęcia wiejskiego z Przeradza przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji.

Radusz

pow. ogólna - 327,02

użytki rolne-251,61

lasy i zadrzewienia - 46,94

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego ze stacji z Mieszalek przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż. W produkcji zwierzęcej dominuje produkcja trzody chlewnej, bydło mleczne, a w produkcji roślinnej produkcja zbóż. Przewaga młodych i średnich w wieku rolników -jest to sołectwo rozwojowe.

Krosino

pow. ogólna-1942,10

użytki rolne - 922,48

lasy i zadrzewienia - 848,03

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego ze stacji z Wielanowa przy pomocy sieci wodociągowej. Odprowadzenie ścieków poprzez kanalizację do oczyszczalni ścieków w Grzmiącej.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby słabej jakości nadające się do produkcji zbóż przy intensywnym nawożeniu. W produkcji zwierzęcej dominuje chów trzody chlewnej. We wsi duży zakład drzewny.

Sołectwo ma charakter skoncentrowany o zabudowie zwartej. Dość duża ilość mieszkańców pracuje poza rolnictwem. Mieszkańcy w podeszłym wieku.

Kamionka

pow. ogólna - 519,76

użytki rolne-377,47

lasy i zadrzewienia - 117,34

Miejscowość posiadająca użytki rolne we władaniu AWRSP a użytkowane przez spółkę z siedzibą w Lubogoszczy. Rolników indywidualnych brak oraz obiektów do prowadzenia produkcji zwierzęcej. Grunty słabej jakości.

Przeradz

pow. ogólna-1086,60
użytki rolne - 528,60
lasy i zadrzewienia - 440,63

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego, brak kanalizacji - planowane wykonanie po roku 2005.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby słabej i średniej jakości nadające się do produkcji zbóż po intensywnym nawożeniu. Jest to sołectwo nierokujące perspektyw (istnienia) prowadzenia produkcji rolnej, brak chętnych i młodych zainteresowanych rolnictwem.

Czechy

pow. ogólna - 736,61
użytki rolne-594,61
lasy i zadrzewienia - 428,40

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby średniej i dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż. 90% powierzchni użytków rolnych jest we władaniu AWRSP, są to grunty zmeliorowane, na które brak chętnych do ich zagospodarowania. Znajdują się budynki gospodarcze, które są niewykorzystane, stan ich z dnia na dzień pogarsza się. Istnieje możliwość prowadzenia produkcji zwierzęcej oraz prowadzenia warsztatów różnych branż.

Grzmiąca

pow. ogólna - 2469,68
użytki rolne-1931,71
lasy i zadrzewienia - 226,82

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego, odprowadzenie ścieków poprzez istniejącą kanalizację do oczyszczalni ścieków.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby średniej i dobrej jakości nadające się do produkcji' zbóż.

95% użytków rolnych jest we władaniu AWRSP, które to są wydzierżawione i użytkowane przez kilku dzierżawców.

W istniejących obiektach prowadzona jest produkcja zwierzęca - trzody chlewnej oraz bydła mlecznego, a w części opasowego.

Większość mieszkańców pracuje poza rolnictwem.

Część obiektów jest niewykorzystana.

Nosibądy

pow. ogólna - 2033,99
użytki rolne - 748,32
lasy i zadrzewienia - 1113,62

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby słabej jakości nadające się do produkcji zbóż po intensywnym nawożeniu.

W produkcji zwierzęcej dominuje chów trzody chlewnej, natomiast w produkcji roślinnej uprawa zbóż.

Gospodarstwa rolne prowadzi trzech rolników oraz mieści się baza chowu trzody chlewnej.

Sołectwo nierokujące perspektyw w rolnictwie.

Mieszalki

pow. ogólna - 1195,71

użytki rolne - 884,33

lasy i zadrzewienia - 185,18

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego ze stacji z Mieszalek przy pomocy sieci wodociągowej, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby średniej i dobrej jakości nadające się do produkcji zbóż.

Część użytków rolnych użytkuje RSP (180,00 ha).

Sołectwo ma charakter rozproszony o zabudowie kolonijnej. Obecnie prowadzona produkcja zwierzęca to chów bydła oraz trzody chlewnej w bardzo małych ilościach.

Szansę na rozwój rolnictwa w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej są słabe ze względu na wiek mieszkańców.

Wielanowo

pow. ogólna - 703,74

użytki rolne - 270,44

lasy i zadrzewienia - 381,66

Zaopatrzenie w wodę z ujęcia wiejskiego, brak kanalizacji.

Sołectwo typowo rolniczo-leśne, słabe warunki dla rozwoju rolnictwa, gleby słabej jakości.

Brak zainteresowania rolnictwem. Znaczna część mieszkańców jest w podeszłym wieku, sołectwo nierokujące perspektyw.

3.9. Leśnictwo

Lasy i grunty leśne zajmują w gminie obszar 7246 ha, co stanowi w ogólnej powierzchni gminy 34,8%.

W rozbiu grunty leśne na właścicieli wynoszą pow.

1. Lasy państwowe	6370 ha co stanowi 89,5%
2. AWRSP	650 ha
3. Rol. Spół. Prod.	17 ha
4. Osoby fizyczne	54 ha
5. Gminne	29 ha
6. Inne	126 ha

Obszary leśne gminy podlegają administracyjnie 5 nadleśnictwom, których siedziby znajdują się poza granicami gminy:

1. Tychowo - posiadające na terenie gminy jedno leśnictwo (Nosibądy).
2. Bobolice.
3. Szczecinek - posiadające na terenie gminy dwa leśnictwa (Przystawy i Iwin).
4. Czaplinek.
5. Połczyn Zdrój z jednym leśnictwem w Krosinie.

Postępująca degradacja użytków rolnych powoduje powiększanie się dzikich siedlisk leśnych, które zostały już ujęte do zalesień. Przewidywana powierzchnia gruntów pod zalesienia w okresie najbliższych 10 lat wynosi około 2800 ha, są to grunty o niskiej bonitacji.

Podział drzewostanów:

W drzewostanach leśnych występujących na terenie gminy przeważają lasy iglaste zajmujące około 90% ogólnej powierzchni populacji drzew. Wśród drzew iglastych dominuje sosna, w niewielkim procencie świerk i minimalnie modrzew i dąglezja.

Wśród drzew liściastych występują w prawie jednakowych ilościach, szczególnie gatunki: buk, dąb, olsza, brzoza.

Charakterystyka ogólna kompleksów leśnych:

Występujące na terenie gminy kompleksy leśne stanowią:

- w 72% powierzchnię ponad 2000 ha,
- w 8% powierzchnię od 500-2000 ha,
- w 14% powierzchnię od 100-500 ha,
- w 4% powierzchnię od 20-100 ha,
- w 2% powierzchnię od 1-20 ha.

Lasy na terenie gminy położone są w przeważającym stopniu wzdłuż rzek: Parsęty, Perznicy, Trzebiegoszczy i Ratuszy. Z tego w 60% występujące kompleksy leśne ciągną się wzdłuż rzeki Parsęty, są to głównie lasy mieszane wodochronne.

W latach 1997-1998 podjęto uchwały i opinie Rady i Zarządu Gminy w sprawie uznania lasów za ochronne i w sprawie uznania gruntów za użytki ekologiczne.

Użytki ekologiczne są nową formą ochrony wprowadzoną mocą ustawy o ochronie przyrody z 16 października 1991 roku. Do użytków ekologicznych zaliczono zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mające znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, takich jak: naturalnych zbiorników wodnych, śródpolnych i śródleśnych „oczek wodnych”, kęp drzew i krzewów, bagna i torfowiska, płaty roślinności chronionej, starorzecza i skarpy).

Użytki ekologiczne wpływają na wzbogacenie różnorodności biologicznej oraz urozmaicenie krajobrazu. Stanowią tereny lęgowe wielu gatunków ptaków, miejsca żerowania i wodopoje zwierząt i ptaków. Są zbiornikami roślin typowych dla torfowisk i bagien oraz pełnią funkcje retencji wód.

„Uchwałą Rady Gminy z dnia 12 kwietnia 1997 roku Nr XXIX/137/97 uznano za użytki ekologiczne grunty będące we władaniu Nadleśnictwa Połczyn o obszarze 57,01 ha w obrębach Krosino, Wielanowo i Wielawino.”

„Uchwałą Rady Gminy z dnia 16 czerwca 1998 roku Nr XLn/201/98 uznano lasy za ochronne będące we władaniu Nadleśnictwa Bobolice - wzdłuż rzeki Trzebiegoszcz o obszarze 40,40 ha.”

„Opinią Zarządu Gminy z dnia 28 kwietnia 1997 roku uznano lasy za ochronne będące we władaniu Nadleśnictwa Połczyn - wzdłuż rzeki Parsęty o obszarze 542,74 ha i opinią z dnia 29 sierpnia 1997 roku uznano lasy za ochronne będące we władaniu Nadleśnictwa Tychowo o obszarze 55,10 ha w obrębie miejscowości Nosibądy.”

„Opinią Zarządu Gminy z dnia 17 listopada 1998 roku uznano grunty za użytki ekologiczne będące we władaniu Nadleśnictwa Bobolice w obrębie miejscowości Godziszów o powierzchni 4,41 ha.”

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są jednym z ważniejszych skarbów naszej przyrody. Zalicza się do nich pojedyncze twory, takie jak drzewa, aleje drzew.

„Rozporządzeniem Wojewody Koszalińskiego nr 7/92 z 8 września 1992 roku i nr 1/96 z 1 stycznia 1996 roku uznano za pomniki przyrody drzewa (dęby, lipy, buki i świerki) na terenie starych cmentarzy ewangelickich w miejscowościach Krosino, Nosibądy, Godziszów, Mieszkałki, Czechy i Grzmiąca oraz na gruntach Nadleśnictwa Połczyn i Tychowo.”

„Uchwałą Rady Gminy z dnia 27 maja 1999 roku Nr IX/60/99 uznano za pomniki przyrody dęba szypułkowego o obwodzie 400 cm i wys. 17 m położonego w miejscowości Mieszkałki.”

„Uchwałą Rady Gminy z dnia 22 kwietnia 1998 roku Nr XL/192/98 uznano za pomniki przyrody drzewa rosnące w obrębie Leśnictwa Przystawy.”

Działalność – zatrudnienie

Występujące na terenie gminy Nadleśnictwa prowadzą w lasach i na gruntach leśnych prawidłową gospodarkę leśną opartą na 10-letnich planach urządzenia lasu, zgodnie z którym wszelkie prace występujące w lasach muszą się opierać tylko i wyłącznie o te plany.

W lasach występujących na terenie gminy zatrudnieniu ..-najduje łącznie około 176 osób. Działalność w lasach opiera się na wyrębie, ścinie, pielęgnacji młodych drzew, nasadzeniach itp.

Prace prowadzone są głównie przez osoby prywatne posiadające zakłady usług leśnych, których na terenie gminy jest łącznie 14 - zatrudniających 90 osób. Prócz prywatnych zakładów usług leśnych, na terenie gminy działają również zakłady mające bezpośredni związek z przerobem - obróbką drewna. Są to takie zakłady jak:

1. Zakład przerobu drewna położony w miejscowości Nosibądy zatrudniający 10 osób.
2. Tartak Krosino podległy Koszalińskiemu Przedsiębiorstwu Przemysłu Drzewnego - zatrudniający łącznie 66 pracowników, z tego terenu gminy 60.
3. Zakład obróbki drewna w miejscowości Wielawino zatrudniający 5 osób.

Pozostałe osoby zatrudnione w gospodarce leśnej to leśnicy, podleśnicy i strażnicy leśni.

3.10. Infrastruktura techniczna

Komunikacja

1. Komunikacja drogowa

Długość sieci dróg w gminie wynosi 498 km, z tego droga wojewódzka Nr 171 Bobolice-Czaplinek ma długość 15,9 km. Drogi powiatowe mają łączną długość 73,1 km, w tym utwardzonych 70,5 km. Nieutwardzone dwa odcinki dróg powiatowych to droga Nr 628 Przeradz - droga Nr 11 oraz droga Nr 615 Storkowo - Stary Chwalim. Pozostałe drogi o długości 409 km to drogi gminne łączące poszczególne miejscowości oraz drogi dojazdowe do pól.

- a) Droga wojewódzka umożliwia połączenie drogowe z drogami krajowymi Nr 11 Kołobrzeg - Poznań oraz Nr 23 Bobolice - Bydgoszcz. Przeciętna szerokość tej drogi wynosi 6 m. Stan techniczny zły. Droga pofałdowana, wyboje, brak odwodnienia i niepielęgnowane drzewa rosnące na poboczu. Niepielęgnowane drzewa utrudniają przejazd większym gabarytowo pojazdom, a spadające suche gałęzie stwarzają niebezpieczeństwo.
- b) Drogi powiatowe, szerokość nawierzchni jest zróżnicowana od 3 do 6 m. Ogólnie stan nawierzchni można określić jako średni lecz ich przelotowość ogranicza zbyt mała szerokość, brak utwardzonych poboczy i odwodnienia oraz gęsto stojące blisko jezdni stare i niepielęgnowane drzewa.
- c) Drogi gminne o łącznej długości 409 km, w tym: o utwardzonej nawierzchni 7 km (bruk) w miejscowościach: Przystawy, Grzmiąca, Iwin, Mieszkańki, Przeradz, Storkowo.

Większość tych dróg wymaga częstych napraw z tytułu korzystania z nich ciężkiego sprzętu rolniczego i transportu leśnego.

Na terenie gminy Grzmiąca chodniki znajdują się w następujących miejscowościach:

- Radomyśl - 650 mb,
- Lubogoszcz - 600 mb,
- Nosibądy - 950 mb,
- Mieszkańki- 150 mb,
- Sucha -500 mb,
- Grzmiąca - 2500 mb.

Stan techniczny powyższych chodników jest średni.

W m. Krosino i Wielawino pozostały tylko resztki chodników wymagające natychmiastowej odbudowy.

Można stwierdzić, że aktualnie w tym zakresie zadowalający stan chodników jest w m. Grzmiąca, Radomyśl, Sucha, Nosibądy, W pozostałych wsiach istnieje potrzeba budowy lub remontu chodników po wykonaniu kanalizacji

2. Komunikacja kolejowa

Przez teren gminy przebiegają dwie linie kolejowe.

- a. Grzmiąca - Połczyn Zdrój - st. Koi. Grzmiąca, Lubogoszcz, Wielawino. Aktualnie ruch pasażerski na tej linii jest zawieszony a dyrekcja PKP planuje jej likwidację ze względu na zły stan techniczny torowiska i nierentowność.
- b. Linia kolejowa Kołobrzeg - Poznań, stacje kolejowe Grzmiąca, Iwin, Przeradz, Wielanowo. Dzięki tej linii gmina ma połączenia z całym krajem.

W aktualnym rozkładzie jazdy PKP na stacji Grzmiąca zatrzymuje się 15 pociągów, przez co mieszkańcy gminy mają bezpośredni dojazd do większości miast w Polsce: Warszawa, Katowice, Poznań, Wrocław, Kraków, Bydgoszcz, Łódź i innych.

Duże utrudnienie w podróżowaniu może stworzyć zamiar dyrekcji PKP o nie zatrzymywaniu się pociągów pośpiesznych na stacji PKP Grzmiąca. Wówczas będą tylko 3-4 pociągi na dobę, co znacznie utrudni nie tylko podróż na dalsze odległości jak i te lokalne Dotknie to głównie dojeżdżających do pracy szkół.

Negatywny aspektem działań PKP jest likwidacja towarowych punktów przeładunkowych na stacjach Iwin i Wielanowo.

Odbiło się to ujemnie na zaopatrzeniu ludności w opał (węgiel, koks) oraz środki do produkcji i utrudniło zbyt towarów wytwarzanych w gminie (płody rolne, drewno, tarcica, torf).

3. Komunikacja autobusowa

Prawie wszystkie miejscowości mają połączenie PKS-em z siedzibą gminy i starostwa. Gorzej przedstawia się sprawa połączeń z innymi ościennymi miastami.

Brak jest połączeń PKS-em z gminą następujących miejscowości: Wielanowo, Sławno.

Z miejscowości Wielawino, Lubogoszcz, Przystawy, Grzmiąca, Czechy można bezpośrednio dojechać i wrócić do Bobolic i Koszalina - 1 kurs dziennie.

Z Grzmiącej, Lubogoszczy, Wielawina można dojechać do Barwie i Czaplinka - bez możliwości powrotu.

Jak widać są to połączenia jednostkowe, często w godzinach nieprzystosowanych do potrzeb podróżnych.

Do w/w miejscowości komunikacją PKS można dojechać tylko w dni robocze, nie ma natomiast połączenia w dni wolne od pracy i święta.

Problemem jest też ograniczona do 1/4 komunikacja PKS w dni wolne i święta.

Dużym utrudnieniem jest brak połączeń z m. Tychowo i Białogard.

Zaopatrzenie w wodę. Kanalizacja sanitarna.

Gminę Grzmiącą zamieszkaną przez 5647 mieszkańców tworzy:

- 15 sołectw,
- 29 wsi zamieszkałych,
- 6 wsi niezamieszkałych,
- około 90% wsi posiada ogólnowiejski system zaopatrzenia w wodę,
- stan zasobów wód w głębszych uznaje się jako średni z danymi dla poszczególnych rejonów:
 - okolice doliny Parsęty - 15 m³/h na studnię,
 - rejon środkowy (Grzmiąca-Mieszalki) - 40-70 m³/h na studnię,
 - pozostałe tereny - 15-45 m³/h na studnię.

Poziomy występowania wód w głębszych są stosunkowo płytkie i wynoszą:

- dolina Parsęty - do 15 m,
- środkowo-północna część gminy (Grzmiąca-Mieszalki) w granicach 50-100 i p.p.t.,
- na pozostałym obszarze w granicach 15-50 m.

Ujęcia wody w gminie oparte są o studnie głębinowe o wydajnościach od 6,0 - 50,0 m³/h.

Na terenie gminy Grzmiąca 13 wsi posiada własne ujęcia wody, stacje uzdatniania wody, w których zamontowane są odżelaziacze, odmanganiacze, hydrofory, urządzenia do chlorowania i sprężarki powietrza.

Miejscowość Przystawy posiada 2 niezależne ujęcia i 2 stacje uzdatniania wody.

Na terenie miejscowości Lubogoszcz zaopatrywanej w wodę ujęcia Przeradz, znajduje się ujęcie wody oraz stacje uzdatniania aktualnie wykorzystywane w ograniczonym zasięgu (na potrzeby wewnętrzne „Lubo-Agry”).

Do 10 wsi woda dostarczana jest rurociągami przesyłowymi sąsiednich wsi.

Stan techniczny stacji wodociągowych - zróżnicowany. Występują stacje posiadające nowe rozwiązania technologiczne w miejscowościach Sucha, Sławno, Czechy, Godziszów i Grzmiąca. Są jednak również stacje wodociągowe wymagające znacznych nakładów na modernizację.

Wodociągi wybudowane zostały w różnym okresie i z różnych materiałów.

Wodociągi budowane przed 1980 rokiem są w znacznej części rurociągami stalowymi lub azbestowo-cementowymi.

Charakterystyka ujęć wodnych

Grzmiąca

Miejscowość Grzmiąca zaopatrywana jest z:

1. studnia głębinowa o wydajności 72 m³/h
2. Wodociągu Zakładowego w Grzmiącej administrowanego przez PKP - obsługującego stację Grzmiąca i jej obiekty na terenie m. Grzmiąca oraz część ul. Kolejowej w kierunku Krosina.
 - sieć wodociągowa o długości 6080 m wykonana z rur AC, PCV, St.OC,
 - w zadaniach inwestycyjnych przyjętych przez Radę Gminy na rok 2000 ujęto drugi odwiert studni w miejscowości Grzmiąca koło istniejącej hydroforni.

Produkcja wody na ujęciu głównym w 1999 roku - 90229 m³.

Mieszalki

Miejscowość Mieszalki posiada ujęcie wiejskie pracujące w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności 36 m³/h. Z ujęcia tego poprzez stację uzdatniania zaopatrywanie w wodę są mieszkańcy miejscowości Mieszalki z koloniami Ubocze, Radasza i Gdańca .

Sieć wodociągowa o długości około 9600 mb zbudowana jest z rur AC, PCV i St.OC. Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 15756 m³.

Wielanowo

Miejscowość Wielanowo posiada ujęcie wiejskie wraz ze stacją uzdatniania wody pracujące w oparciu o jedną studnię głębinową o znacznej wydajności - 48,3 m³/h.

Z ujęcia tego zaopatrywani są mieszkańcy miejscowości: Wielanowo, Krosino, Boleszkowice. Sieć wodociągowa o długości około 12600 mb zbudowana jest z rur AC, PCV i St.OC.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 30600 m³.

Nosibądy

Ujęcie wiejskie pracuje w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności 40 m³/h.

Woda poprzez stację uzdatniania kierowana jest do sieci zbudowanej z PCW, AC i PE o łącznej długości 3273 mb.

Wodociąg zaopatruje w wodę mieszkańców wsi Nosibądy. Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 16207 m³.

Godziszów

Wodociąg eksploatowany jako ujęcie wiejskie - woda wydobywana z 2 studni wierconych, z których każda zabezpiecza wodę na potrzeby bytowo-gospodarcze wsi Godziszów i kolonii Godziszów-Czechy, a praca 2 jednocześnie zapewnia odpowiednią wydajność na potrzeby tak bytowo-gospodarcze jak i przeciwpożarowe.

SW-1/70 $Q=13,5\text{m}^3/\text{h}$
przy $S = 3,4 \text{ m}$

SW-2/90 $Q = 30,0 \text{ m}^3/\text{h}$
przy $S = 11,6 \text{ m}$

Pompownie I stopnia - $Q 4,2 - 12 \text{ m}^3/\text{h}$
 II stopnia - $Q 8,0 - 12 \text{ m}^3/\text{h}$

Woda kierowana poprzez stację uzdatniającą do sieci wodociągowej zbudowanej z PCW, PE o łącznej długości z przyłączami około 12700 mb.

Czechy

Miejscowość Czechy z uwagi znacznego „rozrzucenia” obszarowego obsługiwana jest przez 3 wodociągi:

- wodociąg Przystawy-Górka,
- wodociąg Godziszów,
- wodociąg wraz ze stacją uzdatniania w miejscowości Czechy.

Ujęcie eksploatowane w oparciu o jedną studnię głębinową.

Zasoby wody dla ujęcia wynoszą $21,6 \text{ m}^3/\text{h}$.

Pompa do pobierania wody max. - $18 \text{ m}^3/\text{h}$.

Ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców miejscowości Czechy i Czechy-kolonia - długość sieci 2200 mb.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 7336 m^3 .

Przystawy

Miejscowość Przystawy zaopatrywana jest w wodę z 2 niezależnych wodociągów:

- Przystawy Wieś + Dołek
ujęcie wiejskie pracuje w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności $27 \text{ m}^3/\text{h}$.

Z ujęcia tego poprzez stację uzdatniania siecią wodociągową zbudowaną z rur StOC o łącznej długości 2700 mb zaopatrywani są mieszkańcy m. Przystawy - wieś oraz Przystawy - Dołek.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 17827 m^3 .

- Przystawy Górka
ujęcie wiejskie pracujące w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności eksploatacyjnej $6 \text{ m}^3/\text{h}$.

Woda poprzez stację uzdatniania kierowana jest do sieci wodociągowej zbudowanej z rur St.OC o łącznej długości 2500 mb na zaopatrzenie mieszkańców Przystaw - Górki i przylegających do niej zagród rolniczych wsi.

Czechy

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 2122 m^3 .

Sławno

Miejscowość Sławno posiada ujęcie wiejskie wraz ze stacją uzdatniania pracująca w oparciu o jedną studnię o wydajności $28 \text{ m}^3/\text{h}$.

Woda kierowana jest do sieci wodociągowej wykonanej z rur St. OC o łącznej długości 1830 mb na zaopatrzenie mieszkańców Sławna.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 3540 m^3 .

Wielawino

Ujęcie wiejskie pracujące w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności 24 m³/h.

Z ujęcia tego poprzez stację uzdatniania siecią wodociągową o długości łącznej 5700 mb zbudowaną z rur St. Oc, PCW, PE zaopatrywani są w wodę mieszkańcy miejscowości Wielawino, Storkowo, Żarnowo.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 15762 m³.

Sucha

Miejscowość Sucha posiada ujęcie wiejskie wraz ze stacją uzdatniania pracującą w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności 20 m³/h.

Z ujęcia tego poprzez stację uzdatniania siecią wodociągową o długości 1640 mb zbudowaną z rur St. Oc zaopatrywani są w wodę mieszkańcy m. Sucha oraz prowadząca swoją działalność gospodarczą „Lubo-Agra”.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 56200 m³.

Przeradz

Wodociąg wiejski pracujący w oparciu o 2 studnie głębinowe o wydajności:

SW 1/85 - 42,0 m³/h

SW 2/85 - 36,0 m³/h

Woda poprzez stację uzdatniania kierowana jest do sieci wodociągowej wykonanej z rur PCW i PE o łącznej długości 22600 mb na zaopatrzenie mieszkańców wsi: Przeradz, Radomyśl, Iwin, Radostowo, Lubogoszcz.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 34782 m³.

Równe

Wodociąg wiejski pracujący w oparciu o jedną studnię głębinową o wydajności 42 m³/h.

Woda poprzez stację uzdatniania kierowana jest do sieci wodociągowej o długości 1680 mb wykonanej z rur St. Oc na potrzeby mieszkańców w/w miejscowości.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 6444 m³.

Lubogoszcz

Wodociąg eksploatowany przez Spółkę z o.o. „Lubo-Agra”.

Woda wydobywana ze studni głębinowej o wydajności 34 m³/h poprzez stację uzdatniania i sieć wodociągową wykonaną z rur St. Oc kierowana jest na potrzeby gospodarze i bytowe zakładu.

Produkcja wody na ujęciu w 1999 roku - 11000 m³.

Gospodarka ściekowa

I. Sieć kanalizacyjna

- Niewielka liczba miejscowości gminy Grzmiąca posiada kanalizację sanitarną,
- Skanalizowane całkowicie lub częściowo są następujące miejscowości: Grzmiąca, Krosino, Lubogoszcz, Równe, Sławno, Sucha,
- Stan techniczny i urządzeń zróżnicowany: wykonany w latach 90 dobry, w latach wcześniejszych zły,

Kanalizacje sanitarne we wsi Krosino wraz z rurociągiem tłocznym (obejmującym również m. Sucha) została oddana do użytku na początku 2000 roku.

II. Oczyszczalnie ścieków

- Oczyszczalnie ścieków działają w następujących miejscowościach:
 - Grzmiąca - oczyszczalnia biologiczna 345 m³/d , nowa posiada duże rezerwy
 - Równe - oczyszczalnia biologiczna 32,7 m³/d
 - Lubogoszcz - oczyszczalnia mechaniczna 42 m³/d
 - Sławno - oczyszczalnia biologiczna 32,8 m³/d

Z chwilą oddania do użytku kolektora ściekowego Krosino - Sucha - Grzmiąca wyłączono z eksploatacji oczyszczalnię ścieków Sucha - grudzień 1999 r.

Oczyszczalnia w miejscowości Lubogoszcz przewidziana do likwidacji po zakończeniu przewidywanej na lata 2000/2001 inwestycji budowy kolektora ściekowego Lubogoszcz - Grzmiąca.

Pozytywne i negatywne strony gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy.

1. Wodociągi – pozytywwy
 - wysoki stopień procentowy (w granicach 90%) miejscowości gminy objętych systemem ogólnowiejskim zaopatrzenia w wodę,
 - opracowywanie w systemie kompleksowym dokumentacji (operatów wodno-prawnych) pozwalającej na uaktualnienie danych odnośnie zasobów i zapotrzebowania w wodę na terenie gminy.
2. Wodociągi – negatywy
 - duża liczba ujęć wody i stacji uzdatniania zwiększająca koszty eksploatacji i remontu,
 - zróżnicowany stan techniczny ujęć wody i stacji uzdatniania (urządzeń) mający wpływ na jakość wody,
 - brak inwentaryzacji sieci wodociągowej w części miejscowości popegeerowskich (Sucha, Grzmiąca) utrudniającej działanie na rzecz ograniczenia znacznych ubytków wody (różnice pomiędzy wyprodukowaną ilością a sprzedaną),
 - stan techniczny sieci wodociągowej w znacznym stopniu nadający się do wymiany z uwagi na zużycie oraz rodzaj użytych materiałów (St. OC, azbest) (Sucha, Grzmiąca, Gdaniec, Przystawy - Górka),
 - brak w większości stacji uzdatniania ujęć rezerwowych.
3. Kanalizacja – pozytywwy
 - Oczyszczalnia ścieków w miejscowości Grzmiąca oddana do użytku niespełna półtora roku temu spełniająca warunki rozporządzenia MOSZNiL z dnia 5 listopada 1991 r. - istnieje możliwość rozbudowy,
 - oddanie do użytku kanalizacji sanitarnej i tłocznej z pompowniami Krosino - Sucha, Grzmiąca, tym samym podłączenie do systemu kanalizacyjnego drugiej co do wielkości miejscowości w gminie,

poprawa wskaźnika procentowego mieszkańców gminy korzystających z kanalizacji wiejskich.
4. Kanalizacja- negatywy
 - zróżnicowany stan techniczny działających na terenie gminy oczyszczalni ścieków:
 - bardzo dobry - oczyszczalnia Grzmiąca
 - średni - Równe, Sławno
 - zły – Lubogoszcz
 - niezadowalający stopień skanalizowania poszczególnych miejscowości gminy. Na 29 miejscowości zamieszkałych kanalizację posiada jedynie 6 co stanowi niewiele ponad 20%,
 - z 15 miejscowości sołeckich skanalizowano jedynie 3 - Grzmiąca, Krosino, Lubogoszcz,
 - niski stopień (procent) skanalizowania gminy w stosunku do jej obszaru.

Elektroenergetyka.

W Grzmiącej znajduje się Główny Punkt Zasilania Elektroenergetycznego zasilany linią 110 KV. Cała gmina zasilana jest siecią 15 KV i następnie liniami niskiego napięcia poprzez transformatory. Praktycznie na obszarze całej gminy istnieją rezerwy mocy, szczególnie w tych wsiach, w których istniały gospodarstwa PGR.

Telekomunikacja.

Sieć telekomunikacyjna do końca 2000 roku ulegnie takiej przebudowie, że praktycznie nie wystąpią poważniejsze problemy z uzyskaniem połączenia telefonicznego.

Gospodarka odpadami komunalnymi

- W roku 1996 oddano do użytku gminne wysypisko (śmieci) odpadów komunalnych, które wg założeń projektowych przez okres 27 lat zabezpiecza potrzeby gminy na składowanie nieczystości stałych.
- Zlokalizowane na 10-hektarowym kompleksie rolnym pomiędzy drogą wojewódzką Nr 171 Bobolice - Barwice a linią kolejową Białogard - Szczecinek. Teren przeznaczony pod wysypisko należy do zlewni rzeki Perznicy.
- Wysypisko ma dobrą lokalizację pod względem topograficznym, w strefie ochronnej nie ma zabudowań ani obiektów, które kolidowałyby z tą lokalizacją.
- Na wysypisku składowane są odpady bytowo-gospodarcze z terenu gminy.
- Kompleksową obsługę związaną z gospodarką odpadami stałymi na terenie gminy świadczy Rethmann-Sanitech Spółka z o.o. Poznań, która w ramach swojej działalności zagospodarowania odpadów komunalnych zajmuje się selektywną zbiórką odpadów.
- Działalność w zakresie gospodarki odpadami stałymi gmina prowadzi w oparciu o przyjęty w 1997 roku „Program gospodarki odpadami dla Gminy Grzmiąca”.

3.11 Budżet i finanse gminy

Gmina Grzmiąca należy do specyficznych gmin. Posiada bardzo małe dochody własne i bardzo wysokie dotacje i subwencje. Dochody własne na 1 mieszkańca plasują gminę od wielu lat na końcu gmin województwa pod tym względem. Dotacje i subwencje stanowią 60-70 % dochodów gminy. W 1999 r. dochód własny i udziały w podatkach gminnych wynosiły na 1 mieszkańca około 348 zł a dotacje i subwencje około 876 zł co dawało łącznie 1124 zł. Na mieszkańca. Dochód własny i udziały w podatkach gminnych stanowiły tylko 28,5 % dochodu gminy, pozostałe 71,5 % to dotacje i subwencje. Powyższe dane z jednej strony świadczą o wielkim uzależnieniu gminy od „zewnętrznych środków finansowania” z drugiej natomiast o bardzo dużej przedsiębiorczości władz gminy, które potrafią uzyskać te środki.

Wydatki budżetowe gminy związane są przede wszystkim z oświatą i wychowaniem (56,6 % wydatków gminy), administracją (16,35 i %) i gospodarką komunalną (18,2 %). Charakterystyczną cechą wydatków jest to, że w zdecydowanej większości są to obecnie wydatki bieżące a nie inwestycyjne.

Na inwestycje w latach 1990-93 wydawano 6-10% budżetu gminy. W 1998 r. wskaźnik wydatków na inwestycje wyniósł 32,6 % (wliczając wartość oddanej oczyszczalni ścieków). Wskaźnik wydatków inwestycyjnych do wydatków ogółem w II połowie lat 90 - tych plasuje gminę wśród pierwszych 20 gmin (z 41 ogółem) woj. Koszalińskiego, natomiast za 1999r. gmina jest na 33 miejscu wśród gmin woj. Zachodniopomorskiego (na 114 gmin).

Ważniejsze inwestycje gminne w II połowie lat 90-tych.

- 1 Wysypisko śmieci spełniające najnowsze normy sanitarne - 1996 r.
- 2 Oczyszczalnia ścieków o przepustowości 345 m³/dobę - 1998 r.
- 3 Kolektory sanitarne grawitacyjne i tłoczne wraz z przepompowniami - ok. 20 km. Oraz 6 przepompowni.
- 4 Zakończenie budowy ośrodka zdrowia - 1995 r.
- 5 Budowa ok. 45 km wodociągów (35 % sieci)
- 6 Wyremontowanie i zmodernizowanie budynku Domu Szkoleniowego na budynek wielofunkcyjny - apteka, biblioteka, stołówka szkolna, część hotelowa, klubokawiarnia, usługi rzemieślnicze, 3 mieszkania, siłownia, punkt konsultacyjny, 2 sale dydaktyczne.
- 7 Zaadaptowanie biurowca WOPR na Urząd Gminny.
- 8 Zmodernizowane kilkunastu kilometrów dróg.
- 9 Zakup samochodu śmieciarki i pojemników 1997/1998 r.
- 10 Budowa i modernizacja chodników w Grzmiącej, Nosibądach i Radomyślu.

Dochody budżetu gminy

Wyszczególnienie	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Plan 2000
Podatki i opłaty lokalne			688.433	857.325	961.793	1.045.450	990.145
Podatek rolny			188.119	207.636	298.982	295.912	375.728
Podatek od nieruchomości			217.877	297.410	321.794	454.638	460.050
Podatek leśny			109.416	100.616	107.941	84.257	79.763
Podatek od środków transportu			73.119	98.922	14.759	11.914	9.540
Podatek w formie karty podatkowej			3.537	2.806	4.126	7.393	4.134
Podatek od spadków i darowizn			32	863	2.754	499	530
Oplata skarbową			37.781	31.840	30.234	32.019	33.000
Pozostałe dochody			58.552	117.232	293.095	158.818	27.400
Dochody z majątku gminy w tym:			145.220	40.310	111.892	128.998	226.903
Dochody ze sprzedaży			34.096	15.627	74.778	44.349	96.000
Dochody z dzierżawy, zarządu itd.			63.021	17693	29.759	21.329	1.923
Różne opłaty i odsetki			48.103	6.990	7.355	63.320	128.980
Razem dochody własne	328.600		833.653	897.635	1.073.685	1.174.576	1.217.048
W przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	60,85	97,16	154,38	166,23	198,83	217,51	225,37
Udział w podatkach państwowych w tym			504.887	646.040	754.265	704.922	680.825
Udział w podatkach osób prawnych			2.186	10.799	6.100	6.430	4.650
Udział w podatkach osób fizycznych			502.701	635.241	748.165	698.492	676.175
Razem dochody własne i udziały w podatkach gminy			1.338.540	1.543.675	1.790.836	1.879.498	1.897.873
Dotacje celowe w tym:			736.061	1.356.062	1.440.508	1.716.715	618.953
Na zadania własne gminy			356.033	804.113	787.196	1.159.057	143.703
Na zadania zlecone i powierzone Gminom			380.028	551.949	653.312	557.685	475.250
Subwencje ogółem			2.019.713	2.271.664	2.795.278	3.011.899	3.209.293
Subwencja ogólna z budżetu Państwa			280.337	264.578	532.019	317.110	592.985
Subwencja wyrównawcza			-	-	-	208.412	130.873
Subwencja oświatowa			1.739 376	2.007.086	2.263.259	2.486.377	2.485.435

Środki pozabudżetowe			58.202	697.386	27.130	-	-
Razem dochody gminy			4.152.516	5.868.787	6.090.866	6.607.985	5.726.119
Dochody ogółem na 1 mieszkańca	214,29	402,64	768.98	994,21	1124,23	1223,70	

Wydatki budżetu gminy

Dział	Wyszczególnienie	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 plan
40	Rolnictwo w tym: bieżące inwestycyjne			462.507 11.822 450.685	632.889 31.511 601.378	240.431 25.890 214.541	157.881 8.740 143.141	184.500 87.500 97.000
50	Transport w tym: bieżące inwestycyjne			34.008 4.027 29.981	32.212 6.414 25.738	34.588 18.688 15.900	35.400 35.400	60.830 10.830 50.000
70	Gospodarka komunalna w tym: bieżące inwestycyjne			683.331	1.211.496 302.781 908.715	1.040.624 358.646 681.978	1.831.535 279.862 1.551.673	922.921 351.421 571.500
74	Gospodarka mieszkaniowa i niemieszkaniowa usługi komunalne w tym: bieżące inwestycyjne			69.995 69.995 -	36.180 36.180 -	41.638 41.638 -	44.943 44.943 -	42.000 42.000 -
79	Oświata i wychowanie w tym: bieżące inwestycyjne			2.063.151 2.063.151 -	2.409.362 2.331.362 78.000	2.705.720 2.690.720 15.000	2.391.381 2.391.381 -	2.870.328 2.820.328 50.000
83	Kultura i sztuka w tym: bieżące inwestycyjne			90.345 90.345 -	32.450 32.450 -	130.336 130.336 -	137.653 137.653 -	96.310 96.310 -
85	Ochrona zdrowia w tym: bieżące inwestycyjne			4.066 4.066 -	4.405 4.405 -	69.811 64.811 5000	108.355 108.355 -	67.980 67.980 -
86	Opieka społeczna w tym: bieżące inwestycyjne			643.320 643.320 -	827.754 827.754 -	1.068.677 1.059.177 9.500	467.600 467.600 -	776.392 776.392 -
87	Kultura fizyczna w tym: bieżące inwestycyjne			38.562 38.562 -	40.925 40.925 -	38.564 38.564 -	46.731 46.731 -	12.000 12.000 -
88	Turystyka i wypoczynek w tym: bieżące inwestycyjne			- - -	- - -	- - -	- - -	- - -
91	Administracja Państwowa i samorządowa W tym: bieżące inwestycyjne			437.417 427.417 10.000	549.072 50.882 4.025	681.655 655.420 26.235	749.448 749.448 -	829.186 814.186 15.000
89, 93, 94,97, 99	Pozostałe w tym: bieżące inwestycyjne			14.093 14.093 -	21.240 -	11.180 11.180 -	4.553 4.553 -	7.576 7.576 -
	Razem wydatki w tym: bieżące udział w wydatkach ogółem dynamika wzrostu inwestycyjne udział w wydatkach ogółem dynamika wzrostu Nadwyżka budżetowa	9,9% -	20,5% -	4.392.612 2.750.0411. 1.642.571 37,3% -	5.863.413 4.251.497 1.617.916 27,5% -	6.064.103 5.095.949 968.154 11,5% 26.763	6.960.670 5.224.456 1.736.214 24,9% -	5.070.097 5.086.597 783500 -

4. Diagnoza. Analiza SWOT

Sytuacja gospodarcza gminy jest bardzo trudna. Gmina Grzmiąca należy do grupy gmin o najniższych dochodach własnych w województwie i jednocześnie o bardzo wysokich dotacjach i subwencjach a więc jest ona silnie uzależniona od wpływów finansowych z zewnątrz. Jest to gmina o monofunkcyjna a więc jej istnienie oparte jest głównie o funkcje rolnicze. Głównym bogactwem gminy są dobre w większości klasy gleb oraz duże powierzchnie leśne. W obecnej trudnej sytuacji rolnictwa, obszarów wiejskich i mieszkańców wsi niezwykle trudno jest postawić właściwą diagnozę i określić możliwości rozwojowe.

- Położenie geograficzne gminy jest korzystne. Leży ona w obszarze przejściowym pomiędzy klimatem morskim i kontynentalnym w obrębie utworów ostatniego zlodowacenia. Urozmaicona rzeźba, położenie niemal całego obszaru w dorzeczu Parsęty, bogata sieć hydrograficzna oraz duże obszary zalesione to naturalne bogactwo gminy. Jest ona niezanieczyszczona, nie ma uciążliwych zakładów przemysłowych a gleby nie wykazują przekroczenia naturalnych zawartości metali ciężkich. Położenie komunikacyjne gminy ma swoje zalety i minusy. Gmina znajduje się poza bezpośrednim zasięgiem drogi krajowej, ale przecina ją wystarczająca sieć dróg powiatowych, gminnych oraz droga wojewódzka Bobolice - Barwice - Połczyn Zdrój. Istotną sprawą jest fakt, że przez gminę przechodzi linia kolejowa i że w Grzmiącej znajduje się stacja kolejowa. Jest to bardzo ważny pozytywny element umożliwiający rozwój na terenie gminy produkcji wymagającej obsługi kolejowej.
- Gmina jest dobrze obsługiwana w zakresie usług oświaty, zdrowia, handlu, gastronomii i kultury. Posiada dobrą bazę materialną z odpowiednim wyposażeniem i wysoko specjalistyczną kadrami. W tym zakresie gmina jest konkurencyjna nie tylko w stosunku do niektórych innych gmin, ale również w stosunku do małych miast.
- Liczba ludności gminy jest w miarę stabilna i wynosi około 5600 osób. Zamieszkuje w 29 wsiach z tym, że aż 1400 mieszkańców zamieszkuje w Grzmiącej. W perspektywie zakłada się, że wielkość ta nie będzie ulegała istotnym zmianom. Bardzo negatywnym zjawiskiem występującym w gminie jest wysoka stopa bezrobocia wynosząca niemal 30 %. Jest ona wywołana upadkiem PGR i nie przystosowaniem się byłych pracowników do nowej sytuacji gospodarczej. Mimo trudnej sytuacji na rynku pracy jako duży plus należy uznać dużą przedsiębiorczość wielu mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą w postaci usług, drobnej działalności gospodarczej (pozarolniczej). Wykorzystywana jest w tym wypadku własna przedsiębiorczość i lokalne surowce.
- Procesy inwestycyjne osób fizycznych i prawnych są nie duże. Głównym inwestorem jest Urząd Gminy, który prowadzi większość inwestycji przede wszystkim w zakresie infrastruktury technicznej (kanalizacja sanitarna, sieć wodociągowa, wysypisko, oczyszczalnia ścieków).
- Osadnictwo. Sieć osadnicza jest dobrze rozwinięta i ukształtowana. Przeważa osadnictwo zwarte oparte albo o dawne majątki przekształcone później w PGR albo o wsie składające się z gospodarstw indywidualnych. Podstawową jednostką osadniczą jest wieś gminna Grzmiąca, w której mieszka 25 % mieszkańców gminy i która jest w pełni wyposażona we wszystkie media infrastruktury technicznej z wyjątkiem gazu przewodowego. Dużymi jednostkami osadniczymi są wsie Krosino, Czechy, Lubogoszcz, Sucha, Nosibądy, Przeradz i Mieszkańki. W części wschodniej gminy występuje zabudowa kolonijna. W perspektywie następować będzie proces zaniku zabudowy rozproszonej na terenach położonych z dala od dróg utwardzonych. Generalnie można stwierdzić, że istnieją 2 typy wsi, których rozwój przebiegać będzie w inny sposób. Wsie popegeerowskie oparte o duży zespół gospodarczo-hodowlany i zabudowę mieszkaniową wielorodzinną oraz wsie indywidualnej zabudowy zagrodowej.

We wsiach byłych PGR olbrzymim problemem jest stworzenie warsztatu pracy. Zdać sobie należy sprawę, że przez wiele lat będą to potencjalni pracownicy najemni a dzieci tych obszarów o ile uzyskają odpowiednie wykształcenie będą emigrowały do większych ośrodków.

Mieszkańcy wsi o indywidualnej zabudowie mają możliwość poszerzenia swojej działalności gospodarczej wykorzystując do tego celu swoją działkę oraz zaplecze gospodarcze. W obrębie siedlisk można prowadzić różnorodną działalność rzemieślniczą i usługową związaną z rolnictwem lub inną (agroturystykę). Należy jednak zauważyć, iż wielu rolników zaprzestaje swojej działalności ze względu na brak następcy lub nieopłacalność produkcji. Niektóre wsie zamieniają się w osiedla jednorodzinne emerytów.

- Gmina jest dobrze zarządzana i dobrze zorganizowana. Nie ma istotnych konfliktów społecznych. Współpraca pomiędzy Radą Gminy i Zarządem Gminy układa się dobrze, co pozwala na podejmowanie właściwych decyzji dla dobra mieszkańców. Dobrze przygotowywane dokumenty i projekty pozwalają uzyskiwać „zewnętrzne środki” na rozwój gminy szczególnie w zakresie infrastruktury technicznej.
 - Na terenie gminy występuje dużo cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych. Obiekty te powinny podlegać szczególnej ochronie i dlatego należy podjąć działania w celu nie dopuszczenia do ich zniszczenia poprzez prawną ich ochronę. Bardzo wskazanym byłoby przywrócenie ich dawnej świetności i wprowadzenie funkcji turystycznej.
 - Leśnictwo stanowi ważny element użytkowania terenów, zatrudnienia i kształtowania środowiska. Zakłada się znaczne zwiększenie powierzchni zalesionej (o około 2800 ha). W oparciu o produkty lasu można znacznie poszerzyć rynek pracy (przetwórstwo runa leśnego, dziczyzny, przetwórstwo drewna).
 - Rolnictwo stanowi najważniejszą funkcję rozwojową gminy. Rolnicy gospodarują na powierzchni ponad 11400 ha użytków rolnych w tym aż 2400 ha użytków zielonych. Ponad 50 % gleb to gleby III i IV klasy Sektor prywatny reprezentuje ponad 525 gospodarstw rolnych. Duży udział we władaniu gruntami ma AWRSP, która dysponuje 2750 ha użytków rolnych. W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla bydła i trzody chlewnej.
 - W perspektywie ponad 2800 ha gruntów najniższych klas zostanie wyłączona użytkowania rolniczego i zalesiona. Pozostałe grunty powinny zostać wykorzystane w sposób intensywny. Duża powierzchnia użytków zielonych sprzyja hodowli bydła, koni i owiec. Dobre warunki agrotechniczne pozwalają na uprawianie różnorodnych roślin, co przy taniej sile roboczej sprzyja wprowadzeniu bardzo specjalistycznych roślin np. truskawek, malin, porzeczek, warzyw a na południowych zboczach doliny rzeki Parsęty upraw sadowniczych. Na terenie gminy występują bardzo sprzyjające warunki do rozwoju produkcji ekologicznej co może być wielką szansą dla rolnictwa gminy po wejściu do Unii. W rejonie doliny Parsęty można poszerzyć działalność rolniczą o agroturystykę.
- Jak już wcześniej wspomniano warunkiem rozwoju rolnictwa jest stworzenie przez najwyższe władze dobrych i stałych przesłanek ekonomicznych do jego rozwoju szczególnie z uwzględnieniem gospodarki indywidualnej oraz gospodarki w obrębie arealów byłych PGR. Sprawą konieczną jest opracowanie bardzo szerokiego programu możliwości rozwoju rolnictwa w gminie przez zespół specjalistów, który uwzględni zapotrzebowanie krajowe i zagraniczne oraz możliwości uzyskania środków pomocowych.
- Mieszkańcy gminy powinni w szerszym stopniu wykorzystać surowce gminy w swojej działalności gospodarczej tworząc zakłady związane z przetwórstwem rolno- spożywczym, drewna, torfu, ryb. W wielu gminach województwa rozwija się hodowla ryb w oparciu o nie duże stawy rybne o naturalnych założeniach. Bardzo ważną sprawą jest przełamanie mentalności w sposobie podejścia do pracy.
 - Działalność inwestycyjna można prowadzić w wielu wsiach w tym przede wszystkim w Grzmiącej i Krosinie a więc w dużych wsiach, które posiadają pełną infrastrukturę

techniczną. Nie ma przeciwwskazań do prowadzenia działalności inwestycyjnej w innych wsiach o zwartej zabudowie z tym, że wskazanym jest unikanie lokalizacji w zabudowie rozproszonej.

Należy utrzymać dotychczasowe działania związane z pozyskiwaniem środków zewnętrznych na inwestycje gminne. Środki takie można również uzyskać poprzez różnorodne fundusze unijne.

Infrastruktura techniczna

Gmina jest dosyć dobrze wyposażona w infrastrukturę techniczną. Występują wszystkie składniki infrastruktury oprócz gazu ziemnego.

- Nieomal wszystkie wsie zaopatrywane są w wodę z ujęć centralnych (90 % mieszkańców). Wielkość podziemnych zasobów wodnych jest wystarczająca dla pokrycia potrzeb w zakresie zaopatrzenia w wodę. Elementem negatywnym tego systemu jest duża ilość ujęć wody i stacji uzdatniania, co związane jest z wysokimi kosztami eksploatacji i nie zawsze dobrym stanem sanitarnym wody. Ponadto w wielu wypadkach stan sieci wodociągowej nie jest najlepszy i wymaga wymiany. Większość sieci jest jednak realizowana obecnie i spełnia wszystkie wymogi sanitarne i techniczne.
- Odpady stałe wywożone są na nowe wysypisko, które spełnia wszystkie najnowsze normy sanitarne a jego wielkość zapewnia kilkadziesiąt lat eksploatacji.
- W Grzmiącej znajduje się Główny Punkt Zasilanie Elektroenergetycznego a więc cała gmina zasilana jest w dostateczny sposób w energię elektryczną poprzez sieć linii średniego i niskiego napięcia. W większości wsi istnieją rezerwy mocy.
- Kanalizacja sanitarna. We wsiach popegeerowskich (Równe, Sławno, Lubogoszcz) znajdują się lokalne oczyszczalnie ścieków o średnim i złym stanie technicznym W Grzmiącej działa nowa oczyszczalnia ścieków, do której doprowadzane są ścieki z Krosina i Sucheju. Oczyszczalnia posiada rezerwy pozwalające przyjąć ścieki z okolicznych wsi a po rozbudowie z całej gminy. Alternatywą jest budowa drugiej oczyszczalni w okolicach Mieszalek.
- W końcu 2000 r. rozwiązane zostaną podstawowe problemy telekomunikacyjne. Mieszkańcy wszystkich wsi będą mogli uzyskać odpowiednią ilość połączeń.
- Problemem jest zaopatrzenie gminy w gaz ziemny przewodowy. Najbardziej racjonalnym rozwiązaniem byłoby doprowadzenia gazu ze stacji redukcyjnej w Bobolicach lub w Barwicach gazociągami średniego ciśnienia. Warunkiem jest tylko zapewnienie odpowiedniej liczby odbiorców.
- Komunikacja. Gmina obsługiwana jest w zakresie komunikacji poprzez sieć linii kolejowych i drogowych. Największe znaczenie ma linia kolejowa Kołobrzeg - Poznań ze stacją w Grzmiącej. Prawdopodobnie ulegnie likwidacji linia kolejowa do Połczyna Zdroju.
- Ilość i sieć połączeń drogowych jest wystarczająca na terenie gminy. Celem poprawy jakości i komfortu jazdy w najbliższym czasie należałoby:
 - droga wojewódzka - wykonać remont nawierzchni, uporządkować pobocza oraz odwodnić jezdnie,
 - na drogach powiatowych najpilniejszym zadaniem do wykonania jest poszerzenie nawierzchni (3 m) dróg nr 615 i 630 przebiegających przez m. Storkowo, Radomyśl łączących siedzibę gminy ze Starostwem a na pozostałych utwardzenie poboczy i odwodnienie.
 - drogi gminne z uwagi na ich nieprzystosowanie do obecnych wymogów (większe nasilenie ruchu i wyższy ciężar pojazdów oraz zdewastowanie urządzeń wodno-melioracyjnych przyspiesza ich niszczenie) należy obligatoryjnie przed remontami rozwiązać problem ich odwodnienia. Ponadto w trybie pilnym dokonać utwardzenia nawierzchni dróg do miejscowości. Równe - 750 mb, Boleszkowice

1200 mb oraz położyć nawierzchnię asfaltowa ulicach: Spółdzielcza i Ogrodowa w m. Grzmiąca.

- podjąć działania w celu realizacji wielofunkcyjnego szlaku turystycznego przebiegającego na znacznym odcinku po dawnym torowisku a łączącego Pojezierze z morzem,
- usprawnić działanie komunikacji autobusowej tak ażeby zapewnić właściwą obsługę mieszkańców gminy.

Analiza SWOT

Analiza SWOT pozwala określić i scharakteryzować w sposób niezwykle syntetyczny główne problemy i cechy społeczno-gospodarczo-przestrzenne gminy.

Została ona oparta przede wszystkim na analizie i syntezie elementów przestrzennych, gospodarczych, społecznych i infrastruktury technicznej bazujących w większości na znajomości problemów gminy i uzyskanych materiałach.

W ramach analizy SWOT bierze się pod uwagę silne i słabe strony procesów zachodzących w gminie oraz zagrożenia i szansę rozwoju.

Silne strony

1. Występowanie na dużym obszarze gleb bardzo wysokich klas.
2. Dobrze wykształcona sieć osadnicza z dominacją zwartej zabudowy.
3. Bardzo czyste środowisko geograficzne.
4. Dobra proporcja użytkowania gruntów - około 35% powierzchnia lasów i 56% powierzchnia użytków rolnych.
5. Dobrze zorganizowana struktura zarządzania gminą. Występowanie wszystkich głównych elementów infrastruktury społecznej.
6. Nadwyżka siły roboczej, w tym w części dobrze wykształconej.
7. Dobra obsługa gminy w zakresie komunikacji, w tym również kolejowej.
8. Duże rezerwy w zakresie wszystkich mediów infrastruktury technicznej w gminie, w tym szczególnie we wsiach Grzmiąca, Sucha i Krosino, które posiadają wszystkie media infrastruktury z wyjątkiem gazu ziemnego. Nieomal 90% mieszkańców gminy zaopatrywanych jest w wodę z sieci ogólnowiejskiej.
9. Duże rezerwy terenowe pod lokalizację różnorodnych funkcji na podstawie aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego
10. Przychylność władz samorządowych do rozwoju działalności gospodarczej.
11. Niskie ceny gruntów.
12. Pełne pokrycie planami całej gminy.
13. Duża ilość cennych kulturowo obiektów - dwory i pałace.
14. Nieskażony teren.
15. Znaczna rozbudowa sieci telefonicznej do końca 2000 roku umożliwiająca szeroki dostęp do Internetu.
16. Powszechna nauka języka niemieckiego w szkołach.

Szansę

1. Możliwość lokalizacji wielu funkcji na terenie gminy.
2. Wejście w wiek produkcyjny wykształconego wyżu demograficznego.
3. Zakładany wzrost gospodarczy kraju i wejście w najbliższych latach do Unii Europejskiej.
4. Spadek inflacji i obniżenie oprocentowania kredytów.
5. Szansa tworzenia nowych siedlisk rolnych na bazie użytków rolnych byłych PGR.
6. Rozwój usług i przetwórstwa lokalnego opartego o surowce miejscowe.

7. Rozwój rolnictwa proekologicznego oraz produkcji rolnej wymagającej dużego nakładu pracy, głównie na rzecz mieszkańców kraju i zagranicy.
8. Możliwość restrukturyzacji zainwestowania byłych gospodarstw PGR i przeznaczenie ich części na inne funkcje związane z działalnością gospodarczą.
9. Rezerwy na rynku pracy i tania siła robocza.
10. Rozwój gminnej infrastruktury technicznej. Rezerwy w energii elektrycznej, wodzie i kanalizacji sanitarnej w Krosinie i Grzmiącej.
11. Sprzyjanie przez władze lokalne rozwojowi gminy poprzez proinwestycyjną politykę, rozwój infrastruktury technicznej oraz korzystną politykę podatkową.

Zagrożenia

1. Brak sprecyzowanych kierunków działań rządu w stosunku do obszarów wiejskich oraz odpowiednich działań wykonawczych. Powoduje to niekorzystne relacje ekonomiczne pomiędzy produkcją rolną i pozostałymi dziedzinami gospodarczymi co w konsekwencji przyczynia się do wzrostu bezrobocia na wsi (ukryte).
2. Brak środków lub wysokie oprocentowanie kredytów na inwestycje i rozwój miejsc pracy.
3. Niskie dochody własne gminy oraz możliwość ograniczenia w przyszłości dotacji i subwencji, które stanowią podstawę jej istnienia.
4. Prawdopodobieństwo wystąpienia emigracji poza gminę najbardziej wykształconych i przedsiębiorczych jednostek w związku z ograniczonymi możliwościami uzyskania pracy lub prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
5. Brak zainteresowania wśród znacznej części mieszkańców gminy prowadzeniem działalności gospodarczej na własny rachunek, a wynikający z nie przygotowania społeczeństwa do prowadzenia działalności gospodarczej w trudnych warunkach
6. Niebezpieczeństwo zniszczenia systemów melioracyjnych w wyniku braku środków na melioracje.
7. Likwidacja stacji kolejowej w Grzmiącej.
8. Utrzymywanie się negatywnych wzorców osób nie mających pracy. Wpływa to demoralizująco na młodzież tak w zakresie moralności jak i podejmowania pracy.
9. Wejście do Unii Europejskiej na niekorzystnych warunkach odnośnie rolnictwa.

Słabe strony

1. Wysoka stopa bezrobocia.
2. Duży udział w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów gminy byłych gospodarstw PGR.
3. Duża ilość mieszkańców gminy przygotowana tylko do specyficznej pracy w gospodarstwach wielkotowarowych i wąskich specjalizacjach.
4. Daleko posunięta demoralizacja wśród byłych pracowników PGR oraz innych osób pozbawionych pracy, a wywołana nie przystosowaniem tych ludzi do prowadzenia indywidualnej działalności gospodarczej.
5. Brak większej ilości surowców lokalnych umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej.
6. Brak wzorów ludzi sukcesu z terenu gminy.
7. Brak realizacji rządowej polityki prorozwojowej dla terenów wiejskich, w tym szczególnie w obrębie obszarów po pegeerowskich.
8. Monokultura gospodarcza - rolnictwo. Ograniczony rozwój innych form działalności gospodarczej.
9. Mało terenów atrakcyjnych do rozwoju funkcji turystycznej.
10. Niskie dochody własne gminy.
11. Brak sieci gazu ziemnego.

5. Strategia działań

W rozwoju kierunkowym gminy należy kierować się przyjętą WIZJĄ, w której zakłada się optymalny rozwój całego obszaru gminy oparty o zróżnicowanie funkcjonalne oraz wykorzystanie lokalnych warunków i walorów, w tym głównie środowiska, w celu osiągnięcia standardów i poziomu życia mieszkańców krajów Unii Europejskiej.

Rozwój gminy powinien być prowadzony przede wszystkim przede wszystkim w oparciu o strategię rozwoju, programy branżowe, które zostały wymienione w strategii, coroczne kierunki rozwoju uchwalane przez Radę oraz posiadane dokumenty, dokumentacje. Strategię należy traktować jako generalne wytyczne do polityki działań. Natomiast same działania powinny być przeprowadzone w oparciu o plany miejscowe i bieżącą politykę realizacyjną.

Ponieważ w chwili obecnej prowadzone są prace nad nową ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym trudno jest jednoznacznie określić wytyczne w tym zakresie dla gminy. Na razie gmina posiada aktualny plan miejscowy, który ważny będzie do końca 2001 r. Wydaje się, że dobrze zrobił Zarząd gminy rezygnując z wykonania studium gminy, które ma zostać zlikwidowane w nowej ustawie. W ten sposób zaoszczędzono około 60000 zł.

Osiągnięcie założonego celów wymaga wieloletnich, systematycznych działań ukierunkowanych na wszechstronny rozwój gminy, ochronę środowiska (inwestycje infrastruktury technicznej), stwarzanie warunków do lokalizacji inwestycji, odpowiednią politykę budżetową (pozyskiwanie środków z zewnątrz), kształceniu dzieci i młodzieży. Osiągnięcie założonej wizji będzie możliwe w przypadku przyjęcia, a następnie realizacji następujących głównych celów i zadań:

Przestrzenne:

Rezygnując z opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków...” należy wykonać dokumentację branżową „Środowisko Kulturowe” i „Środowisko Geograficzne”, które to materiały są niezbędne przy wszelkich pracach inwestycyjnych i planistycznych na terenie gminy. Należy również przygotować aktualne mapy sytuacyjno-wysokościowe tych miejscowości, dla których będą sporządzane plany miejscowe. Najlepiej zlecić je tuż przed przystąpieniem do opracowania planu. Podstawą rozwoju wszystkich wsi jest obowiązujący plan miejscowy, który w dostateczny sposób zapewnia możliwości lokalizacyjne wszystkich funkcji. W trakcie procesu realizacyjnego należy kierować się dodatkowo następującymi przesłankami:

- dopuszcza się rozwój przestrzenny wszystkich wsi, w których istnieją korzystne uwarunkowania, przede wszystkim w zakresie infrastruktury technicznej (drogi utwardzone, dobre zasoby wód głębszych, rezerwy w zakresie energii elektrycznej). Najkorzystniejsze warunki do rozwoju wielu funkcji istnieją w Grzmiącej ze względu na bardzo dobre wyposażenie wsi we wszystkie składniki infrastruktury technicznej (z wyjątkiem gazu ziemnego). Korzystne warunki występują również w Krosinie i Suchej ze względu na podłączenie wsi do kanalizacji sanitarnej. Jako wsie bardzo predysponowane do rozwoju należy uznać wsie położone wzdłuż drogi wojewódzkiej.
- nie należy rozwijać zabudowy kolonijnej, dążyć do lokalizacji inwestycji w obrębie zwartej zabudowy. W pierwszej kolejności należy opracować plan miejscowy wsi Grzmiąca a następnie w zależności od występowania problemów realizacyjnych.
- przeanalizować należy rozwój agroturystyki i zabudowy turystycznej w rejonie doliny rzeki Parsęty.

Funkcjonalne:

- podstawowe funkcje rozwojowe:
 - **rolnictwo** - bardzo wysokie klasy gleb na części obszaru gminy oraz sprzyjające warunki agrotechniczne predysponują rozwój tej funkcji. Oprócz upraw zbóż i innych roślin zgodnie z predyspozycjami agrotechnicznymi należy uprawiać inne rośliny, dla których istnieją korzystne warunki, jest zapotrzebowanie na rynku oraz są lub będą opłacalne szczególnie na rynkach zachodnich. Ponieważ znaczną powierzchnię gminy pokrywają łąki, dlatego dążyć należy do rozwoju hodowli bydła oraz koni mięsnych a na terenach pagórkowatych owiec. Czyste środowisko sprzyja produkcji żywności ekologicznej. Wydaje się celowym rozważenie możliwości rozwoju sadownictwa, warzywnictwa, plantacji truskawek, malin itp. Upraw specjalistycznych wymagających dużego nakładu rąk do pracy. Wydaje się celowym wykonanie przez zespół specjalistów opracowania, w którym w sposób szczegółowy byłyby określone istniejące wartości agrotechniczne oraz wynikające z nich predyspozycje upraw i produkcji. Uprawy i produkcja powinny być przeanalizowane w kontekście zapotrzebowania produktów na rynku regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym, szczególnie pod kątem krajów Unii Europejskiej. Ograniczyć należy przekazywanie pod zalesienia gruntów z wyjątkiem gleb VI klasy. Celowym byłoby powtórne przeanalizowanie programu zalesień pod kątem zachowania dla rolnictwa dobrych kompleksów,
 - **produkcja, przetwórstwo, rzemiosło** - należy dążyć do rozwoju różnorodnej działalności gospodarczej związanej głównie z lokalnymi surowcami. Powinna rozwijać się działalność gospodarcza związana z przetwórstwem surowców rolnych, leśnych, torfu i ryb. Dotychczas gmina traktowana jest jako dostarczyciel surowców. Należy stworzyć warunki do zagospodarowania tych surowców czy to w postaci półproduktów czy też w pełni przetworzonych towarów. Działalność o charakterze przetwórczym lub produkcyjnym najlepiej rozwijać tam gdzie istnieją wszystkie media infrastruktury technicznej, tzn. głównie w Grzmiącej, Suchej i Krosinie (w przyszłości również w tych wsiach, w których będzie rozwiązana gospodarka ściekowa).
 - **leśnictwo** - nieomal 40% powierzchni gminy pokrywają lasy. Lasy to źródło wielu surowców - drewno, zwierzyna leśna, runo leśne. Jednocześnie jest to miejsce pracy dla wielu osób. Na bazie surowców leśnych istnieją bardzo dobre warunki dla rozwoju przetwórstwa. W perspektywie zakłada się znaczne zwiększenie powierzchni leśnej poprzez zalesienie gruntów niskich klas. Proces ten spowoduje również zwiększenie zatrudnienia.

Problematyka społeczna

Rozwiązywanie problemów społecznych to główne zadanie gminy. W tym zakresie wszystkie zjawiska i procesy życia człowieka są ważne ale dla władz samorządowych za najważniejsze należy uznać:

- stwarzanie warunków i sprzyjanie **powstawaniu miejsc pracy** jako procesowi generującemu wiele innych pozytywnych procesów poprzez odpowiednią politykę podatkową, przestrzenną, uzbrajanie i przygotowywanie terenów pod inwestycje oraz szeroką politykę promocyjną,
- stwarzanie korzystnych warunków doła rozwoju budownictwa mieszkaniowego oraz zapewnienie bezpieczeństwa mieszkaniowego dla osób, które nie są w stanie sprostać tym wymaganiom,

- przyszłość społeczeństwa bardzo uzależniona jest od jego wykształcenia. Dlatego podjąć należy bardzo intensywne działania w celu zapewnienia kształcenia w szkołach podstawowych i w gimnazjum na bardzo wysokim poziomie. Dotyczy to głównie nauki języków obcych, obsługi komputerów oraz problemów Unii Europejskiej. Ponadto kierunkować należy naukę zawodową części młodzieży na zawody poszukiwane w całej Europie, np. rzemieślnicy branży budowlanej, infrastruktury technicznej.

Działalność gospodarcza

Podjąć należy szeroki wachlarz działań, który pozwoli na rozwój obok rolnictwa różnorodnych zakładów produkcyjnych, usługowych i rzemieślniczych.

Dążyć należy do przetworzenia jak największej ilości surowców wyprodukowanych na terenie gminy.

W rolnictwie postuluje się rozwój sadownictwa, ogrodnictwa, upraw roślin wymagających dużego nakładu pracy a jednocześnie, na które istnieje duże zapotrzebowanie np. szparagi, rośliny ozdobne, produkty ekologiczne itp. Duże zapotrzebowanie istnieje na zioła.

Przy podkreśleniu faktu, że produkty rolne pochodzą z obszarów czystych ekologicznie może to stanowić element decydujący w procesach marketingowych.

Gdyby założyć przetworzenie na miejscu powyższych produktów można spodziewać się znacznego wzrostu dochodów ludności i gminy.

Podobne zjawisko dotyczy leśnictwa. Chodzi o przetworzenie na skalę rzemieślniczą drewna pozyskiwanego w okolicznych lasach, dziczyzny, runa leśnego i torfu.

Zjawiskiem powszechnym staje się hodowla ryb słodkowodnych w lokalnych, naturalnych stawach na spiętrzonych strumieniach lub w oczkach wytopiskowych.

Należy podjąć działania w celu rozwoju agroturystyki we wsiach atrakcyjnie położonych, np. Krosino wzdłuż doliny Parsęty lub stworzyć warunki do lokalizacji zabudowy letniskowej lub tzw. drugiego domu w rejonie występowania cennych wartości przyrodniczych.

Systematycznie należy przygotowywać społeczeństwo gminy, infrastrukturę techniczną oraz produkowane towary do standardów Unii. Tylko w przypadku spełnienia tych wymogów będzie istniała możliwość pozyskania obcego kapitału na lokalny rynek. Standardy europejskie w zakresie ochrony środowiska oraz dobrze działające prawo lokalne wraz z bezpieczeństwem publicznym będą najcenniejszą ofertą, jaką samorządy lokalne mogą zaoferować przyszłym inwestorom obok terenów, surowców i wykształconej społeczności.

Zwrócić należy uwagę, że rozpoczyna się proces „zdobywania” inwestorów Między sobą zaczynają konkurować poszczególne gminy. Dlatego tak ważną sprawą jest dobre przygotowanie się do tego procesu poprzez wykonanie **aktualnych planów miejscowych**, opracowanie **programów branżowych** oraz systematyczną realizację polityk: inwestycyjnej zgodnie ze strategią.

Bardzo ważną sprawą jest prowadzenie szerokich i systematycznych działań związanych z promocją ofert gminy, tak w zakresie jej walorów jak i możliwości działań inwestycyjnych czy też produkcyjnych. W tym celu należy wydać odpowiednie foldery, założyć ciągle aktualizowane strony w Internecie z ofertami, prowadzić działania informacyjne o możliwości sprzedaży lokalnych produktów na rynku krajowym i europejskim.

Należy dokonać koncentrację środków na realizację wybranych zadań w obrębie wsi i gminy. Nie jest możliwy równomierny, jednoczesny rozwój wszystkich wsi i wyposażenie ich we wszystkie media infrastruktury technicznej.

Koniecznym jest przygotowanie szczegółowych programów inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej oraz podjęcie działań w celu pozyskania środków pomocowych i kredytów.

Infrastruktura techniczna

Ze względu na wysokie koszty budowy infrastruktury technicznej należy dążyć do jak najmniejszej ilości źródeł i odbiorników poszczególnych składników infrastruktury.

Komunikacja

- Utrzymać stację kolejową w Grzmiącej i istniejące przystanki kolejowe.
- Doprowadzić do normatywnych parametrów drogi wojewódzkie, powiatowe oraz utwardzone nawierzchnie dróg gminnych. Przede wszystkim należy poszerzyć jezdnie wielu dróg, złagodzić luki poziome, odvodnić jezdnie w miejscach gromadzenia się wody oraz wybudować chodniki na odcinkach zabudowy wiejskiej.

Energia elektryczna

Istniejąca sieć linii WN, SN i NN jest wystarczająca, a lokalizacja GPZ w Grzmiącej bardzo korzystnie wpływa na zasilanie całego obszaru.

Gospodarka ściekami

System gospodarki ściekami oprócz przede wszystkim na oczyszczalni ścieków w Grzmiącej, do której należy odprowadzić największą, dopuszczalną ilość ścieków z innych wsi. W przypadku niemożliwości odprowadzenia ścieków do oczyszczalni w Grzmiącej można dodatkowo wybudować 1-2 oczyszczalnie rejonowe obsługujące kilka wsi lub zmodernizować istniejące oczyszczalnie ścieków. Gospodarkę ściekową należy traktować w gminie jako zadanie priorytetowe.

Zaopatrzenie w wodę

Woda musi spełniać wymogi norm Unii Europejskiej. Osiągnąć je można tylko poprzez bardzo kosztowne stacje uzdatniania: Dlatego system zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy należy oprócz na 1-3 stacjach uzdatniania zlokalizowanych w miejscach gdzie są wydajne ujęcia oraz gdzie jest duży rozbiór wody (zużycie).

Najwłaściwszym rozwiązaniem byłoby wybudowanie jednej nowoczesnej stacji uzdatniania, z której woda rozprowadzana by była w obrębie gminy poprzez system pierścieniowy sieci wodociągowej (w Grzmiącej).

Podstawą gospodarki wodno-ściekowej powinno być „Studium wykonalności gospodarki wodno-ściekowej gminy Grzmiąca” oraz program gospodarki wodno-ściekowej.

Gospodarka odpadami na terenie gminy rozwiązana jest w sposób wzorcowy i zapewnia wieloletnią właściwą obsługę,

Zaopatrzenie w gaz

W przypadku wystąpienia zapotrzebowania na gaz ziemny w ilości pozwalającej na realizację gazociągów można doprowadzić gazociągi z projektowanej linii WC Połczyn Zdrój - Białogard. W tym przypadku zaistnieje konieczność budowy stacji redukcyjnej WC/SC, która jest bardzo droga. Można rozważyć doprowadzenie gazu ze stacji redukcyjnej WC/SC z Bobolic lub Barwie gazociągiem średniego ciśnienia bezpośrednio do mieszkańców gminy.

Telekomunikacja

W 2000 r. rozwiązane zostaną główne problemy związane z dostępem do przewodowych linii telefonicznych.

Turystyka

Obecnie na terenie gminy Grzmiąca brak jest jakichkolwiek działań w zakresie rozwoju ruchu turystycznego. Składa się na to wiele przyczyn:

- brak tradycji,
- mało atrakcyjne geograficzno-przyrodnicze położenie gminy (brak większych akwenów wodnych),
- bliskie położenie atrakcyjnych terenów turystycznych takich jak: Pojezierze Drawskie, stosunkowo bliskie położenie kurortów nadmorskich,
- brak możliwości finansowania inwestycji turystycznych z uwagi na znaczne ubożenie społeczeństwa.

Mimo tych negatywnych uwarunkowań można chociaż w ograniczonym zakresie rozwinąć usługi turystyczne dla turysty indywidualnego, szukającego ciszy i świeżego, czystego powietrza z określonymi zainteresowaniami:

- wędkarstwo - rzeki zaliczane do wód górskich (Parsęta z dopływami: Perznica, Trzebiegoszcz, Raduszka),
Potrzeby: miejsca noclegowe, możliwość wyżywienia, pola namiotowe w m. Grzmiąca, Sucha, Wielawino, Krosino,
- zbieractwo runa leśnego (jagody, grzyby).
Potrzeby: miejsca noclegowe, wyżywienie i pola namiotowe w m. Wielawino, Sucha, Krosino, Sławno, Przeradz, Nosibądy, Mieszkańki.
- turystyka „kwalifikowana” dla turystów pieszych i rowerowych z uwagi na duże zalesienie i konfigurację terenu.
Potrzeby: wytyczenie szlaków, miejsca noclegowe, wyżywienie, pola namiotowe oraz ewentualne wypożyczalnie sprzętu.
- spływ rzeką Parsętą od m. Storkowo Młyn do Kołobrzegu.
Potrzeby: jak wyżej plus budowa stanic wodnych w m. Storkowo Młyn, Krosino i oczyszczenie nurtu rzeki,
- zagospodarowanie terenu wokół jez. Baczyno.

Ze względu na atrakcyjną rzeźbę terenu w okolicach m. Sławno, Czechy, Równe istnieje możliwość wytyczenia tras dla coraz bardziej rozwijającej się formy „aktywnego wypoczynku” - rowery górskie dla wszystkich wyżej wymienionych form turystycznych, usługi noclegowo-żywnieniowe mogą spełniać dostosowane do tego celu gospodarstwa rolne - „Agroturystyczne”.

Przez teren gminy projektowany jest Międzynarodowy Wielofunkcyjny Szlak Turystyczny Pomorze przebiegający od Ińska przez Zlocieniec, Połczyn Zdrój, Bobolice, Polanów, Sławno do morza. Szlak ten od Połczyna przebiega duktami leśnymi i lokalnymi drogami przez Krosino do Grzmiącej a stąd do Bobolic szlakiem dawnej linii kolejowej.

Wzdłuż trasy można rozwinąć różnorodną działalność turystyczną. Szlak ten może być czynny przez cały rok ze względu na duże możliwości użytkowe, jakie stwarza torowisko kolejowe (marsze, biegi, jazda na wrotkach lub na rowerze, w przypadku opadów śniegu biegi narciarskie).

Założenia inwestycyjne

Założenia inwestycyjne na 2000 rok w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej

- Budowa sieci wodociągowej dla koi. Radomyśl - 3100 mb.
- Budowa sieci wodociągowej w m. Gdaniec (w celu likwidacji hydroforni Gdaniec) z przyłączeniem do Radusza - 1000 mb.
- Budowa sieci wodociągowej dla Przystawy - Górka (w celu likwidacji hydroforni Przystawy - Górka) - 1200 mb.
- Budowa sieci wodociągowej dla stacji naukowej w Storkowie - 600 mb.
- Budowa sieci wodociągowej dla osady w Iwinie - 700 mb.
- Budowa studni w Grzmiącej.
- Kanalizacja Grzmiąca - Lubogoszcz.

W następnych latach należy się skupić na następujących zadaniach:

- Budowie sieci kanalizacji sanitarnej doprowadzającej ścieki do oczyszczalni w Grzmiącej z jak największej ilości wsi. Ewentualnej budowie drugiej oczyszczalni ścieków.
- Budowie centralnej stacji uzdatniania wody, która powinna spełniać standardy Unii oraz modernizacji sieci wodociągowej.
- Budowie gazociągu średniego ciśnienia z Bobolic lub Barwie w celu obsłużenia całej gminy. Budowie Międzynarodowego Wielofunkcyjnego Szlaku Turystycznego trasą dawnej linii kolejowej Grzmiąca - Bobolice.
- Modernizacji dróg gminnych oraz współuczestniczyć przy modernizacji dróg powiatowych i drodze wojewódzkiej.
- Budowie różnorodnych form budownictwa mieszkaniowego w tym szczególnie społecznego.

5.1. Zadania władz samorządowych w zakresie wdrażania strategii

Pod pojęciem rozwój rozumiemy takie działania, które prowadzą do poprawy standardu życia, wzrostu wartości terenów, bezpieczeństwa oraz są przyjazne środowisku. Rozwój należy traktować jako wypadkową różnorodnych działań, które w ostateczności powodują postęp społeczny w jednostce czasu. O rozwoju gminy decyduje w olbrzymim stopniu władza lokalna poprzez odpowiednią politykę w zakresie:

- inwestycji infrastruktury technicznej stanowiącej podstawę polityki inwestycyjnej wszystkich funkcji,
- zdobywanie subwencji i dotacji oraz środków finansowych z innych źródeł,
- ustanawianie lokalnych podatków które sprzyjają napływowi inwestorów oraz powstawaniu podmiotów gospodarczych,
- organizacji infrastruktury społecznej zapewniającej bezpieczeństwo socjalne, wysoki poziom opieki zdrowotnej i wykształcenia, zamieszkania oraz warunki uzyskania pracy.

Władze gminy mogą przyjąć na siebie bogaty wachlarz działań **promocyjnych** w celu pozyskania nowych inwestorów, rozbudowy istniejących zakładów i wreszcie pomocy w pozyskiwaniu rynków zbytu dla lokalnych producentów.

Zwrócić należy uwagę, że Urząd nie może zastąpić działań zainteresowanego, może je tylko wspomóc poprzez różnorodne formy administracyjne i organizacyjne.

Niniejsza strategia to polityka działań wszystkich pracowników Urzędu oraz jednostek podległych Urzędowi. Jej realizacja odbywać się będzie poprzez:

- 1 opracowanie planów miejscowych,
- 2 opracowanie etapowych planów branżowych:
 - rozwoju poszczególnych branż infrastruktury technicznej
 - rozwoju rolnictwa,
 - rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw
- 3 rozwinięcie działań związanych z pozyskiwaniem środków finansowych z zewnątrz. Dotyczy to takich źródeł jak; SAPARD, ISPA, PHARE, Bank Światowy, subwencje, dotacje, fundacje, uczestnictwo w różnorodnych konkursach umożliwiających wygraną nagród przedmiotowych lub finansowych.
- 4 promocja najcenniejszych wartości rolnych, lokalizacyjnych, przyrodniczych i kulturowych. W tym celu koniecznym jest przygotowanie informacji o gminie w Internecie, w biuletynach, przewodnikach w środkach masowego przekazu szczególnie w sezonie. Opracowanie tych dokumentów należy powierzyć specjalistom. Wydaje się celowym utworzenie komórki do spraw ofert inwestycyjnych, promocji gminy oraz zdobywania informacji o wymogach i standardach Unii Europejskiej oraz możliwościach pozyskiwania rynków zbytu,
- 5 zorganizowanie systemu przyjaznemu potencjowi szczególnie w zakresie uzyskiwania informacji o wybranych elementach gminy, uzyskaniu decyzji lokalizacyjnych, szybkiej możliwości zmiany planów miejscowych,
- 6 wprowadzenie preferencji podatkowych dla strategicznych inwestorów, którzy zamierzają rozwinąć działalność gospodarczą,
- 7 ciągłe śledzenie zachodzących zmian tak w skali sąsiadujących gmin jak i w skali krajowej w celu bieżącego dostosowania się gminy do stale zmieniających się uwarunkowań,
- 8 współpraca przede wszystkim z władzami i instytucjami gmin sąsiednich i powiatowych w celu bieżącego rozwiązywania wspólnych problemów (oświata, drogi, infrastruktura techniczna),
- 9 szeroki i wieloletni program zmiany mentalności mieszkańców gminy w celu podjęcia działalności gospodarczych inicjowanie różnorodnych form przedsiębiorczości i dostosowania się do bieżącej sytuacji.

Strategia nie jest dokumentem wynikającym z przepisów ustawowych, lecz jest prawem lokalnym ustanowionym w celu określenia kompleksowej polityki rozwoju gminy.

Strategia jest ściśle związana ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i dlatego oba materiały należy traktować równorzędnie jako nawzajem się uzupełniające. Opracowania te winny być przedmiotem corocznych dyskusji w ramach prac Zarządu Gminy i Rady Gminy. W przypadku wystąpienia istotnych odstępstw od założeń strategii lub studium należy dokonać zmian w odpowiednim dokumencie.

Każdy z pracowników Urzędu i jednostek podległych powinien szczegółowo zapoznać się z obu materiałami, wypisać zalecenia, wnioski i zadania przypisane do jego zakresu działania i podjąć odpowiednie kroki w celu ich realizacji.

Ponieważ wiele problemów na terenie gminy jest rozwiązywanych lub jest w trakcie rozwiązywania (infrastruktura techniczna, mieszkalnictwo), dlatego wydaje się celowym **opracowanie programów** aktywizacji i integracji mieszkańców, rozwoju rolnictwa, działalności gospodarczej (produkcja, przetwórstwo, rzemiosło) itp.

Program aktywizacji i integracji mieszkańców gminy

Niezwykle ważną sprawą w każdej społeczności jest integracja mieszkańców i reprezentantów podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy. Działania w warunkach rozsądnego kompromisu pozwalają na racjonalny, zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy. Jedną z najważniejszych spraw w obrębie działania gminy jest współpraca pomiędzy Radą Gminy a Zarządem Gminy. Generowanie mądrych decyzji przez Radę Gminy będącą przedstawicielem mieszkańców, ich potrzeb i aspiracji a następnie realizacja przez Zarząd to podstawa rozwoju. Dlatego dążyć należy do harmonijnej współpracy obu jednostek gdyż w przeciwnym wypadku nastąpi dezintegracja społeczna, która może się objawić w chaosie jak to ma już miejsce w wielu gminach. Drugim elementem integrującym jest wyrównywanie szans życiowych mieszkańców czy to poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury technicznej czy też warunków mieszkaniowych, oświatowych i kulturalnych.

Szkoła, obiekty kulturalne i sportowe to miejsca wspólnego przebywania dzieci, młodzieży i rodziców, to właśnie niezwykle ważne miejsca integracji społecznej. Ważną sprawą ażeby obiekty te zapewniały wysoki poziom i były miejscem ożywionego działania ogólnie gminnego.

Ważną sprawą jest stworzenie w Urzędzie ułatwień w zakresie obsługi petentów, przygotowania dokumentacji, informacji i instrukcji. Dotyczy to również stworzenia warunków do szkolenia, kursów oraz dostępu do informacji w celu rozwoju rynku pracy, kształcenia i pomocy w promocji lokalnych wartości. W związku z rozwojem tendencji do alienacji społecznej należy stworzyć warunki do rozwoju działań zapobiegających temu procesowi. W tym celu powinno się sprzyjać powstawaniu stowarzyszeń, klubów, kół zainteresowań i innych organizacji gminnych, które sprzyjać będą spotykaniu się grup zainteresowanych osób, rozwojowi ich zainteresowań podnoszeniu kwalifikacji, wreszcie wzajemnej pomocy. Przykładem takich grup mogą być sportowcy, strażacy, gospodyni wiejskie, zespoły folklorystyczne.

Bardzo korzystna jest współpraca międzynarodowa gdyż pozwala na zapoznanie się z największymi wartościami innych narodów, na przetransponowanie na swój teren atrakcyjnych „inności”.

Program rozwoju rolnictwa.

Program ten powinien zostać opracowany przez zespół specjalistów znających warunki agrotechniczne gminy, ustalenia w zakresie przyszłego zainwestowania wynikające z planów miejscowych oraz plany rządowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i uwarunkowania produkcyjne i możliwości zbytu w krajach unijnych. Część obszaru gminy pokrywają gleby wysokich klas (III i IV) inną część duże, zmeliorowane kompleksy łąk i pastwisk. Tak, więc rolnictwo powinno stanowić najważniejszą funkcję w rozwoju gminy. Obecna sytuacja rolników jest bardzo trudna. Należy jednak zdać sobie sprawę, że jest to okres przejściowy.

W ramach programu rozwoju rolnictwa ważną rolę należy przypisać agroturystyce szczególnie w sąsiedztwie doliny Parsęty. Bardzo ważnym elementem tego programu powinno być sprecyzowanie najbardziej rozwojowych rodzajów produkcji oraz sposobów pozyskiwania rynków zbytu. Program powinien zawierać bogaty wachlarz działań w tym niekonwencjonalnych który pozwoliłby nie tylko na rozwój tradycyjnej hodowli lub uprawy zbóż ale zainicjowałby nowe rodzaje hodowli i uprawy roślin poszukiwanych i wymagających dużego nakładu rąk do pracy.

Program działań w celu rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców gminy.

Na terenie gminy istnieją bardzo szerokie i dogodne możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Wynika to z warunków środowiska geograficznego, dużych i różnorodnych predyspozycji lokalizacyjnych, daleko zaawansowanej urbanizacji i uzbrojenia terenu, wreszcie sprzyjania temu przez władze lokalne. Dużym problemem społecznym jest znaczna liczba osób bez pracy. W większości są to osoby zatrudnione poprzednio w PGR-ach lub w przedsiębiorstwach państwowych i obecnie nie przystosowanych do samodzielnych działań.

Niezwykle ważną sprawą jest podjęcie działań w celu zmiany mentalności tych ludzi. Zwrócić należy uwagę na następujące zjawiska:

- nie można przyzwyczać się do jednego zawodu. Poprzez różnorodne kursy, ćwiczenia, szkolenia trzeba dążyć do zdobycia zawodu na który w obecnej chwili jest popyt.
- przyjąć należy zasadę, że za pracą zmienia się miejsce zamieszkania. Trwanie w jednym miejscu w oczekiwaniu na pracę wynikającą z posiadanej kwalifikacji jest podstawowym błędem,
- przyzwyczać się należy do tego, że miejsca pracy stwarza się samemu a nie czeka się na pracodawcę. Obecnie w wielu wypadkach podmioty gospodarcze to zakłady jednoosobowe lub rodzinne, Bezrobotnych należy uświadomić i przyzwyczać do tego ażeby dążyli do prowadzenia działalności na własny rachunek. W tym zakresie istnieje możliwość uzyskania bezzwrotnej pomocy finansowej lub kredytów.
- uświadomić należy mieszkańców gminy, że obecnie najbardziej się liczy dobry pomysł. Dobry pomysł będący często lepszym naśladownictwem przy właściwej promocji ofercie może zdobyć rynek Zwrócić należy uwagę, że bez reklamy i promocji trudno jest „sprzedać” siebie lub towar.
- należy przyzwyczać się do tego, że pewne specjalizacje zawodowe zanikają i że zapotrzebowanie na niektóre produkty zmniejsza się. Trzeba, więc być przygotowany na zmianę specjalności lub produkcji a nie trwać przy założeniu ukierunkowaniu zawodowym lub produkcyjnym. Koniecznym jest, więc ciągłe śledzenie zmian poprzez środki masowego przekazu, Internet i materiały Unii Europejskiej, zdobywanie informacji o bieżących i przyszłych trendach zawodowych i produkcyjnych.
- dobrym zwyczajem byłoby promowanie gminnych ludzi sukcesu aczkolwiek charakter Polaków nie sprzyja takim zjawiskom.

Program rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Niezwykle ważną sprawą jest zapewnienie warunków do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. W tym celu koniecznym jest opracowania odpowiedniego programu.

Na terenie gminy stworzono bardzo dobre warunki do lokalizacji takich przedsiębiorstw. W planach miejscowych wyznaczono odpowiednie tereny pod lokalizację zakładów. Szczególnie sprzyjające warunki do lokalizacji takich zakładów istnieją w Grzmiącej i Krosinie ze względu na pełną infrastrukturę techniczną.

Nie można dopuścić do lokalizacji zakładów wodochłonnych i uciążliwych. Wskazaniem byłoby wybudowanie przedsiębiorstw związanych z przetwórstwem rolnym, ogrodnictwem, sadownictwem, leśnictwem, przetwórstwem runa leśnego, produkcją urządzeń związanych z rolnictwem, budownictwem itp. Ważną sprawą jest rozwój rzemiosła, szczególnie produkcyjnego i usługowego.

W programie należy wykazać możliwość skorzystania z różnorodnych fundacji i kredytów preferencyjnych opisanych w odrębnym rozdziale oraz wskazać potencjalne rynki zbytu. Również należy wskazać istniejącym na terenie gminy przedsiębiorcom kierunki rozwoju swojej produkcji lub ewentualne zmiany.

5.2. Potencjalne źródła finansowanie procesów rozwojowych.

Gmina Grzmiąca swój rozwój w dużej mierze zawdzięcza bardzo dużemu wykorzystaniu różnorodnych środków pomocowych. Proces ten należy kontynuować. Ważną sprawą jest ażeby z różnorodnych środków mogli korzystać bezpośrednio poszczególni mieszkańcy lub przedsiębiorcy. Uzyskanie takich środków wymaga dużej wiedzy, dobrego przygotowania dokumentacyjnego oraz ciągłego śledzenia zmian które mają miejsce w tym zakresie. Dlatego jak wcześniej wspomniano wskazanym byłoby ażeby jeden z pracowników Urzędu specjalizował się w tym zakresie. Poniżej przedstawiono główny wykaz instytucji i jednostek, poprzez które można uzyskać albo środki finansowe albo inną pomoc w celu utworzenia miejsc pracy, rozwoju istniejących zakładów, podnieść poziom wykształcenia lub zapewnić rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.

Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Działalność polega przede wszystkim na wsparciu finansowym mieszkańców obszarów byłych PGR-ów w zakresie:

- pomocy finansowej dla dzieci i młodzieży w zakresie nauki, obozów, kolonii, dożywiania,
- zdobywania nowych kwalifikacji zawodowych dla zarejestrowanych bezrobotnych,
- wspierania małej przedsiębiorczości w formie kredytów i pożyczek z dopłatami z Funduszu Pracy oraz w udzielaniu pożyczek kredytowych.

Polska Agencja Rozwoju Regionalnego

Finansowanie sprowadza się głównie do dotacji i subwencji na realizację określonych programów rozwoju regionalnego oraz wspieranie inicjatyw gospodarczych i społeczno-kulturalnych.

Gmina może ubiegać się o pomoc w ramach programu PHARE - INRED którego celem głównym jest rozbudowa infrastruktury lokalnej związanej przede wszystkim z ochroną środowiska.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Głównym celem działania tej Agencji jest pomoc w transformacji wsi w kierunku rozwoju wielofunkcyjnego. Polegać ma ona głównie na:

- Dopłatach do oprocentowania kredytów i pożyczek na zasadach preferencyjnych na cele rolnicze tzn. na zakupy środków do produkcji rolnej, skup i przechowywanie produktów rolnych oraz kredytów inwestycyjnych na przedsięwzięcia realizowane w rolnictwie, usługach dla rolnictwa i przemyśle rolno-spożywczym.
- Dofinansowaniu zadań celowycy w zakresie edukacji rolników i młodzieży wiejskiej.
- Finansowaniu przedsięwzięć inwestycyjnych polegających na budowie wodociągów, kanalizacji sanitarnej oraz dróg. Ponadto współuczestniczenie w tworzeniu giełd i rynków hurtowych.

BANKI

Wśród wielu banków, które udzielają kredytów należy wyróżnić kilka, które są szczególnie predysponowane do udzielania kredytów na rzecz gmin i obszarów wiejskich.

Bank Ochrony Środowiska S.A.

Bank ten realizuje zlecenia Narodowego Funduszu szczególnie w zakresie ochrony środowiska:

- budowa oczyszczalni ścieków,
- budowa kanalizacji sanitarnej,

- przedsięwzięcia z zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii elektrycznej i ciepłej,
 - przedsięwzięcia energooszczędne,
- Ponadto bank ten prowadzi kredytowanie bieżące i inwestycyjne działalności jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów gospodarczych.

FUNDUSZE I FUNDACJE

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Fundusz ten udziela kredytów preferencyjnych na realizację programów określanych przez Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Istnieje możliwość mnożenia części pożyczek.

Narodowy fundusz finansuje przede wszystkim następujące programy:

- w dziedzinie ochrony wód - ochrona ujęć wodnych oraz zbiorników wód stojących (dotyczy źródeł zanieczyszczania i kanalizacji sanitarnej),
- w dziedzinie gospodarki wodnej - ochrona przeciwpowodziowa oraz zwiększenie zasobów dyspozycyjnych wody,
- w dziedzinie ochrony powietrza - ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- w dziedzinie ochrony powierzchni ziemi - gospodarka odpadami oraz redukcja opadów oraz ich uciążliwości,
- w dziedzinie leśnictwa - ochrona lasów,
- w dziedzinie ochrony przyrody i krajobrazu - zachowanie cennych zasobów środowiska przyrodniczego,
- w dziedzinie górnictwa - ograniczenie uciążliwości dla środowiska spowodowanym wydobywaniem kopaliny, w dziedzinie edukacji ekologicznej.

FUNDUSZE URZĘDU PRACY

Dla pracodawców oraz potencjalnych pracodawców istnieją możliwości uzyskania różnych form pomocowych z Urzędów Pracy z tzw. FUNDUSZU PRACY. Pracodawcy mogą uzyskać środki między innymi w ramach następujących działań:

- prace interwencyjne - dofinansowanie dla pracodawcy,
- roboty publiczne - refundacje dla pracodawców,
- refundacje za absolwentów,
- pożyczki na dodatkowe miejsca pracy,
- refundacje części składek ZUS,

Bezrobotni mogą uzyskać z w/w Funduszu środki na następujące działania:

- stypendia szkoleniowe dla absolwentów skierowanych na staż (do 12 miesięcy),
- pożyczki dla bezrobotnych i mających wypowiedzenie na uruchomienie działalności gospodarczej,
- finansowanie szkolenia bezrobotnych,

Z Funduszu PFRON pokrywa się szkolenie osób niepełnosprawnych.

Fundusz Współpracy

Fundusz ten wdraża programy ukierunkowane na wspieranie gmin i samorządów w zakresie rozwoju oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Program:

- Rozwój lokalny i wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw obejmuje:
 - Program Inicjatyw Lokalnych (PHARE)
 - Agrolinie (PHARE)
 - Caresabac - Polska

- Program pomocy dla lokalnej społeczności w tym programy wspierania władz samorządowych.
- Program wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

FUNDUSZE WSPIERAJĄCE ROZWÓJ ROLNICTWA I OBSZARÓW WIEJSKICH

Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej „Counterpart Fund”

Fundusz ten wspomaga poprzez preferencyjne kredyty realizację inwestorów prywatnych, gmin, komitetów społecznych głównie na terenach wiejskich. Zakres działalności dotyczy budowy infrastruktury wiejskiej, rozwoju drobnej przedsiębiorczości, upowszechnianie oświaty rolniczej i wspomagania służby zdrowia

Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

Fundusz przeznaczony jest dla obszarów wiejskich i związany jest z ochroną gruntów rolnych, rekultywacją, przeciwdziałanie erozji użytków rolnych, budowie dróg śródpolnych i zbiorników małej retencji.

Fundacja Zaopatrzenia Wsi w Wodę

Fundacja wspomaga gminy poprzez preferencyjne kredyty i dofinansowywanie w szerokim zakresie - gospodarkę wodno-ściekową, infrastrukturę społeczno kulturalną, szkolenia w zakresie biznesu i ochrony środowiska.

Fundacje Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA

Fundacja koordynuje pomoc ze środków PHARE. Głównym celem Fundacji jest rozwój terenów wiejskich i przygotowanie wsi polskiej do integracji z UE. Środki można otrzymać w ramach programu STRUDER 2

Fundacja na rzecz Rozwoju Wsi „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja

Fundacja kredytuje budowę lub modernizację urządzeń grzewczych energooszczędnych i czystych ekologicznie.

O kredyty mogą się ubiegać samorządy gminne, spółki z udziałem gmin i inicjatywy społeczne.

ZAGRANICZNE ŚRODKI POMOCOWE

Wejście do Unii Europejskiej wymaga dostosowania przede wszystkim prawa, standardów technologicznych, produkcyjnych, środowiska i wielu innych składników życia mieszkańców oraz sposobów działania instytucji do uwarunkowań Unii. Kandydaci zabiegający o członkostwo w Unii nie są w stanie sami bez pomocy finansowej z zewnątrz sprostać tym wymogom. Unia Europejska wspomaga procesy dostosowawcze kandydatów głównie poprzez 3 programy PHARE, ISPA, SAPARD.

Pomoc Unii Europejskiej na rzecz rozwoju sektora prywatnego

Pomoc UE dla rozwoju sektora prywatnego będzie głównie udzielana w ramach programów rozwoju regionalnego. Celem finansowania programów jest obecnie przygotowanie polskich przedsiębiorstw do udziału w Jednolitym Rynku. Szczególnie małe i średnie przedsiębiorstwa będą mogły liczyć na wsparcie ze strony Unii.

Program PHARE

Obejmuje wspieranie różnorodnych przedsięwzięć Narodowego Programu z wykluczeniem tych, które zawarte są w programach ISPA i SAPARD W ramach tych środków

utworzono Fundusz Małych Projektów w obrębie którego działa Program Współpracy Przygranicznej Polska-Niemcy.

W ramach programu SAPARD występują między innymi następujące działania:

- odnowa i rozwój wsi oraz ochrona dziedzictwa kulturowego,
- rozwój produkcji rolnej związanej z ochroną środowiska przyrodniczego,
- polepszenie form kontroli weterynaryjnej i fitosanitarnej,
- rozwój wielofunkcyjny wsi w celu zapewnienia różnorodnej działalności i związanego z tym dochodów (usługi, agroturystyka),
- inwestycje w gospodarstwa rolne i dostosowanie ich produkcji do wymogów unijnych,
- zwiększenie lesistości oraz rozwój przetwórstwa drewna.

Europejski Bank Inwestycyjny (EBI)

EBI udziela pożyczki na bardzo korzystnych warunkach. Pożyczki są udzielane za pośrednictwem partnerów finansowych EBI w Polsce, którymi są banki.

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOiR)

EBOiR uczestniczy w finansowaniu wielu przedsięwzięć i projektów inwestycyjnych w Polsce.

Program ISPA

Ukierunkowany jest przede wszystkim na rozwój infrastruktury transportowej współdziałający z siecią europejską (sieć dróg, telekomunikacja).

Program SAPARD

Dotyczy pomocy dla rolnictwa i obszarów wiejskich w okresie przedakcesyjnym. Ukierunkowany jest on na ułatwienie procesu integracji europejskiej z krajami Unii poprzez rozwój obszarów wiejskich, ich restrukturyzację i rekonstrukcję oraz zmianę gospodarki żywnościowej.

Pomoc Unii Europejskiej dla rozwoju regionalnego

Stosownie do Nowej orientacji PHARE pomoc finansowa ze środków PHARE jest przeznaczona w około 30 % na tworzenie struktur instytucjonalnych i administracyjnych oraz szkolenie kadr a w około 70 % na wspieranie inwestycji służących dostosowaniu polskiej infrastruktury do standardów prawa wspólnotowego. Po 2000 r. pomoc przedczłonkowska zostanie wzmocniona corocznymi dodatkowymi wypłatami z przeznaczeniem na rozwój terenów wiejskich (SAPARD) i na pomoc strukturalną zbliżoną do Funduszu Spójności (ISPA - inwestycje w dziedzinie transportu i ochrony środowiska).

PROGRAMY EDUKACYJNE

Socrates - program finansowania 3 głównych dziedzin:

- działania w zakresie szkolnictwa wyższego
- działania na rzecz szkolnictwa przedszkolnego , podstawowego i średniego,
- działania w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli języków, opracowania materiałów pomocniczych itp.

Leonardo da Vinci - program skierowany jest do instytucji związanych z rozwojem kształcenia zawodowego dla młodzieży i dorosłych.

Młodzież dla Europy - promuje współpracę i wymianę międzynarodową pozaszkolnych grup młodzieży i przeznaczony jest dla osób pomiędzy 15 a 25 rokiem życia oraz pracowników młodzieżowych.

PROGRAMY UNII EUROPEJSKIEJ

Philoxenia

Wspomaga rozwój turystyki w Europie szczególnie jest skierowany na zaspokojenie potrzeb turystów, zwiększenie liczby przyjeżdżających z innych krajów oraz racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, kulturowych i infrastrukturalnych.

Partnerami mogą być również władze lokalne.

Centurio

Program szkoleniowy dla urzędników administracji w dziedzinie rozwoju lokalnego i administracji.

Gminy i miasta bliźniacze

Wspiera wymianę pomiędzy gminami partnerskimi w dziedzinie współpracy regionalnej.

LIEN I PARTNERSHIP

LIEN

Realizowane są programy pomagające kobietom w trudnej sytuacji życiowej, zwiększające możliwości ich edukacji i szkolenia przyczyniające się do społecznej reintegracji osób bezrobotnych lub osób z marginesu społecznego, wspierające trwałą pomoc zdrowotną i socjalną dla określonych grup docelowych na przykład osób w podeszłym wieku, bezdomnych i dzieci.

PARTNERSHIP

Wspiera organizacje non-profit, biorące udział w procesie lokalnego rozwoju gospodarczego i socjalno-ekonomicznego. Stymuluje współpracę międzynarodową, szczególności projekty dotyczące rozwoju lokalnego i regionalnego, poprawy jakości usług lokalnych i regionalnych, rozwoju rolnictwa, planowania przestrzennego, rozwoju turystyki i eko-turystyki, rozwoju dorobku kulturowego regionu, przedsiębiorczości.

PHARE - DEMOKRACJA

Wspiera procesy reform gospodarczych i politycznych. Zakres obejmuje między innymi: rozwój instytucji i organizacji przedstawicielskich, pomoc prawną i wzmocnienie systemu sądownictwa, pomoc dla niezależnych mediów.

PROGRAMY WSPÓŁPRACY PRZYGRANICZNEJ

Wsparcie współpracy polsko-niemieckiej pomiędzy przygranicznymi województwami i landami (w tym gminy byłego województwa koszalińskiego) oraz wsparcie współpracy w regionie Morza Bałtyckiego. Program współpracy Polska - Niemcy obejmuje:

- transport - modernizacja dróg,
- ochrona środowiska - oczyszczalnie ścieków, wysypiska, kanalizacja itp.,
- gazyfikacja wsi, modernizacja elektrociepłowni,
- turystyka, budowa ścieżek rowerowych,
- leśnictwo, ochrona przeciwpożarowa,

Współpraca przygraniczna Polska - region Morza Bałtyckiego

- ochrona środowiska - budowa oczyszczalni ścieków, kanalizacji itp.,
- połączenia komunikacyjne,

- rozwój gospodarczy - wspieranie drobnej wytwórczości i średniej przedsiębiorczości, turystyka,
- zasoby ludzki - wymiana know-how, kształcenie pomiędzy krajami w regionie.

FUNDACJA PROGRAMÓW POMOCY DLA ROLNICTWA

FAPA - Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa koordynuje pomoc ze środków PHARE dla rolnictwa i obszarów wiejskich.

Program „GMINA”

W ramach programu można uzyskać środki na następujące zadania:

- opracowanie strategii rozwoju gminy,
- poszukiwanie ludzi aktywnych, miejscowych liderów,
- poprawa warunków życia ludności wiejskiej,
- tworzenie nowych lokalnych instytucji finansowych na wsi,
- identyfikacja problemów związanych z infrastrukturą techniczną,

Program przedsiębiorczości kobiet wiejskich (WRED)

Celem programu jest wspieranie kobiet wiejskich, które chcą założyć niewielkie firmy, tworząc nowe miejsca pracy na wsi. Program dostosowany jest do potrzeb osób ubiegających się o pożyczkę w FAPA. Program nie działa na razie na terenie naszego województwa.

Agencja Rozwoju Komunalnego

Agencja koncentruje się na poprawieniu efektywności wykorzystania budżetów gmin. Ułatwia gminom wejście na rynek bankowy, dostarcza instrumentów i narzędzi planistycznych oraz informacji związanych z wymogami proceduralnymi przy inwestycjach komunalnych.

EKO-FUNDUSZ

Dotacje na wybrane cele proekologiczne (10-30 % kosztów projektu). Są to środki z ekokonwersji. W szczególnych przypadkach, gdy inwestorem są władze samorządowe udział dotacji może dochodzić do 50%.

Program małych dotacji ambasady Królestwa Niderlandów

Program obejmuje dotacje na projekty organizacji pozarządowych i samorządowych, które sprzyjają zmianom społecznym. Wsparcie udziela się przede wszystkim na działania w dziedzinie bezrobocia, kultury, mediów, oświaty itp.

Kanadyjski Fundusz Współpracy

Program grantowy dla organizacji pozarządowych działających na polu opieki społecznej. Finansuje działania w obrębie oświaty, pomocy społecznej, bezrobocia i niepełnosprawnych.

Fundacja Francja - Polska

Kładzie nacisk na tworzenie i wzmocnianie partnerstwa między francuskimi i polskimi instytucjami i organizacjami o podobnych kompetencjach i randze.

Program Wspierania Samorządów Lokalnych

Bezpośrednie wsparcie dla organizacji samorządowych - finansowanie niewielkich projektów związanych z rozwojem edukacji obywatelskiej i innych form działania organizacji samorządowych.

POMOC ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH

Umbralla - Zarządzanie jakością w samorządzie terytorialnym

Projekt Umbrella to program wdrażania systemu jakości w samorządach lokalnych (jakość usług świadczonych przez administrację samorządową).

Opracowanie Strategii Ekorozwoju w Gminach

Program polega na udzieleniu pomocy konsultingowej przy opracowaniu strategii ekorozwoju zgodnie z zaleceniami Agendy 21 jako niezbędnego warunku międzynarodowych zobowiązań Polski.

- w dziedzinie ochrony powietrza - ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- w dziedzinie ochrony powierzchni Ziemi - gospodarka odpadami oraz redukcja opadów oraz ich uciążliwości,
- w dziedzinie leśnictwa - ochrona lasów,
- w dziedzinie ochrony przyrody i krajobrazu - zachowanie cennych zasobów środowiska przyrodniczego,
- w dziedzinie górnictwa - ograniczenie uciążliwości dla środowiska spowodowanym wydobyciem kopalin,
- w dziedzinie edukacji ekologicznej.

5.3. Działania Rządu w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich

W 1999 r. Rząd opracował pakiet działań związanych z rozwojem terenów wiejskich. W lipcu 1999 r. Rada Ministrów przyjęła następujące dokumenty:

- Pakt dla rolnictwa i obszarów wiejskich,
- Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa.

Zakłada się 3 filary rozwoju terenów wiejskich.

Pierwszy filar - dotyczy wspierania rolnictwa i jego otoczenia poprzez różnorodne działania:

- interwencje na rynku produktów rolnych w celu stabilizacji cen,
- dostęp do kredytów,
- przekształcenia, powiększenie i unowocześnienie gospodarki,
- tworzenie rynku hurtowego produktów rolnych,
- wspieranie eksportu i produkcji żywności ekologicznej,
- przetwórstwo rolno-spożywcze.

Drugi filar - tworzenie miejsc pracy i rozwój przedsiębiorczości. Należy stworzyć w najbliższym okresie czasu możliwość pracy dla setek tysięcy osób, które odejdą z pracy w rolnictwie. Związane jest to z dodatkowymi kursami, szkoleniami, doradztwem, których celem będzie powstanie na wsi warsztatów rzemieślniczych, usług, zakładów produkcyjnych.

Trzeci filar - to wspieranie kompleksowej polityki społecznej polegającej na rozwoju edukacji, kultury, służby zdrowia, pomocy społecznej, ochronie środowiska oraz poprawie ubezpieczeń społecznych rolników.

Wszystkie filary mają być w istotny sposób współfinansowane przez Unię Europejską. W celu restrukturyzacji wsi i jej rozwoju zakłada się następujące priorytety i kierunki działań strategicznych:

- wzrost zatrudnienia w sektorach pozarolniczych. W trakcie uzgodnień jest „Strategia wzrostu zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich”,
- wzrost poziomu edukacji na wsi. Opracowano „Narodowy program rozwoju wsi polskiej – edukacja”, który zapewnia wzrost dostępu i poziomu kształcenia dzieci i młodzieży wiejskiej.
- polepszenie stanu infrastruktury technicznej obszarów wiejskich.
- wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw na wsi. Wsparcie takie wyrażane jest w wielu branżowych programach w tym w „Kierunkach działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2000 r.”
- wspieranie ochrony środowiska. W trakcie przygotowania są „Strategia inwestycyjna programu ISPA na lata 2000 - 2006 w obszarze ochrony środowiska”, „Nowa polityka ekologiczna państwa”, „Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2005 r.”

Spójna polityka rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa ukierunkowana jest przede wszystkim na następujące zagadnienia:

- tworzeniu miejsc pracy poza rolnictwem,
- podniesienia wykształcenia mieszkańców wsi w celu łatwiejszego dostosowania się do zmieniających się warunków.

Realizacja wyżej wymienionej polityki odbywać się będzie poprzez różne programy w tym program SAPARD.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa obejmuje następujące grupy tematyczne:

- Kształtowanie warunków pracy i życia ludności wiejskiej w sposób nie odbiegający od poziomu życia mieszkańców miast i standardom cywilizacyjnym poprzez:
 - rozwój infrastruktury technicznej,
 - rozwój infrastruktury społecznej,
 - stworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej.

- Przebudowa struktur sektora rolniczego poprzez:
 - poprawę struktur obszarowej gospodarstw,
 - modernizacja gospodarstw rolnych,
 - wzmocnienie grup rolników na rynku produktów rolnych.

- Kształtowanie warunków rozwoju, zróżnicowanych obszaru wiejskich, ochrona środowiska poprzez:
 - wspieranie inwestycji służby zdrowia,
 - dotacje celowe dla rolników stosujących metody produkcji rolniczej służące ochronie środowiska,
 - dotacje dla rolników zalesiających użytki: rolne,
 - promocja twórczości ludowej,
 - dofinansowanie szkolenia i wystaw.

Od 1994 Polska prowadzi rozmowy w sprawie przyjęcia do Unii Europejskiej. Jednym najtrudniejszych problemów integracyjnych jest sprawa polskiego rolnictwa. Ma ono wiele cech pozytywnych i negatywnych w stosunku do krajów unijnych.

Pozytywy:

- niższe koszty wytwarzania,
- wyższa ekologicznie jakość produktów, spowodowana stosowaniem mniejszej ilości nawozów i środków ochrony roślin,
- duża powierzchnia użytków rolnych,
- korzystna struktura wieku ludności rolniczej

Negatywy:

- niski poziom organizacji rynku i przetwórstwa rolno-spożywczego,
- duża liczba małych obszarowo gospodarstw oraz ich słabość ekonomiczna,
- gorsze przeciętnie warunki agrotechniczne w stosunku do krajów Unii,
- słaby rozwój infrastruktury technicznej,
- niski poziom samoorganizacji rolników, producentów rolnych i przetwórców,
- trudna sytuacja finansowa większości gospodarstw rolnych,
- niższy poziom wykształcenia mieszkańców wsi,
- nie zakończona restrukturyzacja gospodarstw i obszarów gospodarki wielkotowarowej (PGR).

5.4. Możliwości wykorzystania przez gminy funduszy Unii Europejskiej

I. Teraźniejszość i przyszłość polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej

Charakterystyczną cechą Unii Europejskiej jest szeroki zakres interwencji w procesy rozwoju regionalnego, zarówno na poziomie Komisji Europejskiej jak też i poszczególnych państw członkowskich¹. Podstawą tej działalności są zapisy w Traktacie Rzymskim oraz Traktatach z Maastricht i Amsterdamu. Wyrazem tego jest znaczenie Dyrekcji Generalnej XVI ds. Polityki Regionalnej oraz udział środków przeznaczanych na rozwój regionalny w wydatkach budżetowych Wspólnoty zbliżony obecnie do około 30%. Polityka rozwoju regionalnego planowana jest w okresach wieloletnich, obecny dotyczy lat 1994-1999. Przedmiotem koncentracji zainteresowania i środków polityki regionalnej Unii Europejskiej są obszary problemowe, przede wszystkim celu 1 - czyli charakteryzujące się niskim poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego. Uzupełniające znaczenie mają obszary: celu 2 - stare regiony przemysłowe wymagające restrukturyzacji, celu 5b - wymagające restrukturyzacji rolnictwa tereny wiejskie oraz celu 6 - peryferyjne regiony o niskiej gęstości zaludnienia². Na tych obszarach problemowych funkcjonują obecnie cztery Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej, z których ponad połowę środków koncentruje Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Uzupełniające znaczenie mają: Europejski Fundusz Socjalny, Europejski Fundusz Rolny (Sekcja Informacyjna) oraz Finansowy Instrument dotyczący Rybołówstwa. W krajach, w których produkt krajowy brutto na mieszkańca wynosi poniżej 90% wielkości przeciętnej rejestrowanej w Unii Europejskiej funkcjonuje Fundusz Spójności (Kohezyjny) służący realizacji inwestycji w sferze infrastruktury technicznej oraz w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego. Uzupełniające znaczenie ma trzynaste Inicjatyw Wspólnoty służących rozwiązywaniu specyficznych problemów rozwoju społeczno-ekonomicznego tej organizacji.

Działalność ta odbywa się na podstawie wypracowanych w ramach Unii Europejskiej elementarnych zasad rozwoju regionalnego. Cztery zasady rozwoju regionalnego uznawane w tej organizacji za kluczowe to: koncentracja, programowanie, partnerstwo i dodatkowość³.

Zasada koncentracji oznacza alokację ograniczonych zasobów na realizację małej liczby precyzyjnie określonych celów oraz geograficzną koncentrację zasięgu pomocy. Wyrazem tego jest bezwzględny priorytet dla regionów celu 1 oraz działania służące określeniu precyzyjnych kryteriów zasięgu geograficznego poszczególnych działań.

Programowanie polega na tym, że finansowane są zasadniczo nie pojedyncze przedsięwzięcia, ale kompleksowe i zintegrowane programy rozwojowe o wieloletnim horyzoncie. Oznacza to, że regiony wspierane ze strony UE muszą przygotować odpowiednie dokumenty planistyczne, które gwarantują spełnienie pewnych standardowych wymagań określonych przez tę organizację. W związku z tym działalność tą cechuje względna stabilność źródeł zasilania i możliwość podejmowania działań w horyzoncie czasowym średnio- i długo- okresowych, właściwym dla sfery rozwoju regionalnego.

Partnerstwo odnosi się do dwu typów relacji:

- między podmiotami publicznymi różnego szczebla (Unii Europejskiej, krajowymi, regionalnymi i lokalnymi),
- między władzami publicznymi, organizacjami społecznymi i podmiotami gospodarczymi (tzw. partnerstwo publiczno-prywatne).

Ta zasada jest rozumiana bardzo szeroko i oznacza, że każdy krok w procedurze programowania powinien być wspólnie uzgadniany, a ich wynikiem powinno być osiągnięcie konsensusu między głównymi aktorami w regionie.

Dodatkowość oznacza, że finansowanie ze strony Unii Europejskiej nie zastępuje środków danego kraju przeznaczanych na rozwój regionalny, ale zwiększa ogólny poziom nakładów. W praktyce oznacza to zobowiązanie państw członkowskich do niezmnieszenia poziomu nakładów na rozwój regionalny w porównaniu z poprzednim okresem planistycznym. Sprzyja to tworzeniu stabilnych instrumentów i poziomów finansowania rozwoju regionalnego, nie tylko w skali rocznego budżetu.

Przytoczenie tych informacji służy udokumentowaniu znaczenia polityki rozwoju regionalnego uprawianej w ramach Unii Europejskiej⁴.

W roku 1997 zostały sformułowane założenia polityki regionalnej Unii Europejskiej po roku 1995⁵. Są one wynikiem propozycji zawartych w dokumencie przygotowanym przez Komisję Europejską, a zatytułowanym Agenda 2000-. Jako kolejny okres programowania polityki strukturalnej tej organizacji proponuje się lata 2000-2006 (siedem lat). Zakłada się ograniczenie listy celów tej polityki do trzech, wszystkich zorientowanych regionalnie (jednego także horyzontalnie).

Podstawowy powinien pozostać w dalszym ciągu cel 1; czyli oddziaływanie na obszarach zacofanych w rozwoju społeczno-ekonomicznym, przy jeszcze bardziej konsekwentnym niż dotąd stosowaniu jako podstawowego kryterium ich identyfikacji poziomu produktu krajowego brutto na mieszkańca poniżej 75% w stosunku do średniego poziomu Unii Europejskiej. Regiony tego celu powinny pozostać podstawowym obszarem koncentracji uwagi i środków polityki strukturalnej tej organizacji, skupiając około 2/3 całości nakładów przeznaczanych na politykę strukturalną. Wynika to z priorytetu dla działań służących umocnieniu spójności (kohezji) wewnętrznej w ramach całej Unii Europejskiej. Dodatkowo przewiduje się zastosowanie w ramach tego celu specyficznych rozwiązań dla obszarów cechujących się wyjątkowo niską gęstością zaludnienia.

W odniesieniu do wszystkich regionów stojących przed wyzwaniem (potrzebami) głębokiej restrukturyzacji społeczno-ekonomicznej zaproponowano „nowy” cel 2. Jego zakres dotyczy obszarów dotkniętych zmianami w sferze przemysłu, usług i rybołówstwa oraz obszarów wiejskich i wysoko zurbanizowanych dotkniętych regresem społeczno-ekonomicznym oraz przeżywających problemy związane z adaptacją do zmienionych warunków. W przypadku tego celu powinna nastąpić koncentracja przestrzenna środków na obszarach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji oraz ograniczenie zasięgu przestrzennego w porównaniu ze „starym” celem 2.

Komisja Europejska proponuje kreowanie nowego celu 3, służącego wspieraniu działań w regionach nie uwzględnionych w zakresie celu 1 i 2, a dotyczących adaptacji i modernizacji ich systemów edukacyjnych, szkoleniowych oraz zatrudnienia. Oznacza to koncentrację uwagi i środków na problemach modernizacji rynków pracy. Podstawą działań ma być, tak jak na innych obszarach problemowych, wieloletni plan przedsięwzięć podejmowanych w sferze zatrudnienia. Cel 3 ma promować działalności prowadzone w czterech obszarach, a dotyczące go przedsięwzięcia wspierania:

- pozytywnych dostosowań społeczno-ekonomicznych,
- tworzenia systemów szkolenia i edukacji obejmujących cały okres życia zawodowego,
- rozwijania aktywnych polityk na rynku pracy skierowanych przeciwko wysokiemu bezrobociu,

- walki o ograniczenie sytuacji wykluczenia z rynku pracy znaczących grup społeczeństwa oraz dyskryminacji różnych grup ludności.

Pomimo wcześniejszych stwierdzeń o tymczasowym charakterze Funduszu Spójności zaproponowano jego dalsze funkcjonowanie po roku 1999 przy zasadniczo tej samej formule, a więc koncentracji na rozwoju transeuropejskich sieci infrastrukturalnych oraz na ochronie środowiska przyrodniczego. Środki tego funduszu mają, tak jak dotąd, zostać skoncentrowane w krajach o poziomie produktu krajowego brutto na mieszkańca nieprzekraczającym 90% wielkości przeciętnej w całej Unii Europejskiej.

Pewna istotna zmiana jest proponowana w odniesieniu do Inicjatyw Wspólnoty, których ma pozostać tylko trzy. Mają one dotyczyć: współpracy transgranicznej zarówno w aspekcie przygranicznym jak i regionalnym, wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich oraz doskonalenia jakości zasobów ludzkich. Środki przeznaczane na Inicjatywy Wspólnoty mają zostać ograniczone do 5% całego budżetu polityki strukturalnej (obecnie stanowią 9%).

Na podstawie tych informacji należy założyć, że podstawowe zasady i procedury polityki regionalnej tej organizacji w latach 2000-2006 nie będą się zasadniczo różnić od rozwiązań obowiązujących w ramach edycji Funduszy Strukturalnych na lata 1994-1999. Najważniejsze różnice, poza już wymienionymi, mogą polegać m.in. na: ograniczeniu zasięgu przestrzennego obszarów problemowych (proponuje się zmniejszenie udziału ludności zamieszkałej na tych obszarach z 51% w latach 1994-1999 do 35-40% w latach 2000-2006) oraz obniżeniu maksymalnego i przeciętnego poziomu współfinansowania ze strony Unii Europejskiej wspieranych przedsięwzięć.

Komisja Europejska przedstawiła już wstępne propozycje dotyczące budżetu organizacji w latach 2000-2006. Przewiduje się pewne ograniczenie środków przeznaczanych na Wspólną Politykę Rolną (CAP) oraz dalsze zwiększenie nakładów przeznaczanych na politykę strukturalną. W okresie tym planuje się wzrost budżetu Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności z 28,6 mld ECU średniorocznie w latach 1994-1999 do 39,3 mld ECU średniorocznie w latach 2000-2006 (w cenach stałych z 1997 roku), co stanowi wzrost o ponad 37%. Oznacza to dalszy wzrost udziału nakładów na politykę rozwoju regionalnego, do około 0,46% produktu krajowego brutto całej Unii Europejskiej. Wydatki na rzecz polityki strukturalnej będą stanowiły około 38% budżetu tej organizacji.

Najważniejsza dla nas wiadomość to informacja, że w ramach tej edycji Funduszy Strukturalnych przewiduje się alokowanie 45 mld ECU dla państw Europy Środkowej, z czego 7 mld ECU dla jedenastu krajów Phare jako środki pre-akcesyjne, a 38 mld ECU dla nowych krajów członkowskich, które przed rokiem 2006 staną się członkami Unii Europejskiej. Wsparcie dla starych i nowych krajów członkowskich nie będzie mogło przekraczać poziomu 4% ich produktu krajowego brutto.

II. Podstawowe uwarunkowania i kierunki dostosowań polityki regionalnej Polski

Pomimo funkcjonowania w ramach Phare kilku zorientowanych regionalnie programów (m.in. PIL, Crossborder i STRUDER) jego podstawową funkcją było wspieranie transformacji gospodarczej i przyśpieszanie procesu budowania podstaw gospodarki rynkowej w naszym kraju.

Sytuacja zmieniła się zasadniczo w roku 1997 w związku z ustaleniem listy pięciu państw Europy Środkowej i Wschodniej, które podjęły w pierwszej połowie 1998 roku

negocjacje dotyczące członkostwa-. W grupie tej obok Czech, Estonii, Słowenii oraz Węgier znalazła się także Polska. Doświadczenia negocjacji układu o stowarzyszeniu pozwalają sądzić, że w przypadku sprawdzenia się optymistycznego scenariusza może to zająć około dwóch lat. Także proces ratyfikacji układu przez 15 krajów członkowskich może rozciągnąć się na kolejne dwa lata. Oznacza to, przy przyjęciu wspomnianego scenariusza, że Polska może stać się członkiem Unii Europejskiej od 1 stycznia 2003 roku lub od 1 stycznia 2004 roku. Pozwala to sformułować wniosek, że zbudowanie w Polsce infrastruktury instytucjonalnej umożliwiającej sprawną absorpcję Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności staje się sprawą już obecnie bardzo pilną, a potencjalnie stojące do dyspozycji naszego kraju środki mogą okazać się niedostępne jeśli nie podejmiemy odpowiednich działań.

Twarde ograniczenia budżetowe i wynikający z nich generalny niedobór środków powodują, że współfinansowanie nakładów Unii Europejskiej będzie przez wiele lat najważniejszą pozycją wydatków publicznych w sferze polityki regionalnej. Innymi słowy zakres polityki regionalnej Polski nie związanej z Unią Europejską (priorytety, środki, instrumenty oraz procedury) będzie w nadchodzących latach bardzo ograniczony. Oznacza to, że podstawowe priorytety Polski w sferze rozwoju regionalnego muszą być realizowane w sposób niesprzeczny z rozwiązaniami tej organizacji⁸.

Przekonanie, że nie będzie możliwe prowadzenie w Polsce innej polityki rozwoju regionalnego niż w oparciu o rozwiązania Unii Europejskiej skłania do sformułowania ostrożnej hipotezy dotyczącej najbardziej prawdopodobnej drogi dochodzenia naszego kraju do członkostwa w tej organizacji. Potwierdziło się, że jeszcze w okresie trwania aktualnej edycji programu Phare, obejmującej lata 1994-1999, nastąpią istotne zmiany w filozofii wydatkowania środków pomocowych. Dotychczasowa orientacja tego programu na popyt, czyli na wspieranie szeroko definiowanych i rozumianych prorynkowych reform społeczno-ekonomicznych została w latach 1998-1999 zastąpiona orientacją na akcesję, czyli wspieranie działań służących przyszłemu członkostwu Polski w Unii Europejskiej. Elementem nowej orientacji Phare jest także uchylenie dotychczas obowiązującego limitu udziału nakładów na przedsięwzięcia inwestycyjne wynoszącego obecnie 25%. Zamiast rozproszenia nakładów na wiele cząstkowych priorytetów branżowych przewiduje się koncentrację środków na podstawowych priorytetach dotyczących:

- budowy instytucji, co uwzględnia wzmocnienie demokratycznych instytucji, zasad prawa, administracji publicznej (szeroko rozumiane *acquis communautaire*),
- wsparciu inwestycyjnym, które powinno zostać skoncentrowane na:
 - akcjach strukturalnych, dotyczących przede wszystkim restrukturyzacji rolnictwa, rozwoju regionalnego oraz inwestycji w kapitał ludzki,
 - zgodności z normami Wspólnoty, w szczególności w zakresie środowiska przyrodniczego, rolnictwa, przemysłu, bezpieczeństwa i higieny pracy, transportu i telekomunikacji,
 - współfinansowaniu infrastruktury wielkiej skali (transeuropejskie sieci),
- rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw;
 - współpracy transgranicznej,
 - stopniowym otwieraniu dla Polski wewnętrznych programów Wspólnoty dotyczących rozwoju nauki, techniki, mediów, współpracy młodzieży, itd.

Przyjęcie nowej orientacji nie zmienia jednak poziomu alokacji dla Polski, która uwzględniając zaległości z poprzednich lat będzie wynosiła około 250 mln średniorocznie w latach 1998-1999.

Komisja Europejska będąc świadoma niekompatybilności Phare i Funduszy Strukturalnych zdecydowała się na uruchomienie w latach 1998-1999 jako przedsięwzięcia wielonarodowościowego Specjalnego Programu dla Przygotowania do Polityki Strukturalnej Unii

Europejskiej (SPP) o alokacji 60 mld ECU, z czego 9 mld ECU przeznaczono dla Polski. Jego podstawowym celem jest rozwinięcie w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, pretendujących do członkostwa w Unii Europejskiej, wiedzy i zrozumienia polityki strukturalnej tej organizacji w celu promocji budżetowych i administracyjnych procedur niezbędnych dla ich pełnej integracji z programami rozwoju strukturalnego UE. Jest to wyrazem ewolucji priorytetów pomocy dla tych krajów z zagadnień makroekonomicznych na rzecz strukturalno-regionalnych.

Program ten będzie nakierowany na pomoc techniczną zorientowaną wokół trzech głównych kierunków:

1. Zwiększenie umiejętności w zakresie przygotowywania strategii rozwojowych w standardach Unii Europejskiej (formułowanie polityki strukturalnej).

Podstawowe priorytety będą dotyczyły wprowadzenia odpowiednich struktur prawnych i administracyjnych oraz formułowania strukturalnych programów rozwojowych (dotyczących Funduszy Preakcesyjnych, Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności). Elementami tego kierunku działań są: wielokryterialna identyfikacja różnicowań regionalnych, zdefiniowanie priorytetów i celów, operacjonalizacja celów, a także przygotowanie programów.

Podstawowe znaczenie ma zdobycie przez kraje Europy Środkowej umiejętności w zakresie wieloletniego programowania rozwoju regionalnego prowadzonego w standardach Unii Europejskiej. Krajowe i regionalne plany rozwoju powinny uwzględniać:

- o identyfikację podstawowych priorytetów rozwojowych, analizę aktualnej sytuacji oraz prezentację podstawowych inicjatyw podejmowanych w ramach programu,
- o sformułowanie podstawowych celów oraz ich kwantyfikację wszędzie tam gdzie jest to możliwe,
- o ocenę oddziaływania programu na środowisko przyrodnicze,
- o uruchomienie kryteriów selekcji projektów,
- o zarysowanie indykatywnej tablicy finansowej zawierającej przewidywane zasoby finansowe programu.

2. Budowanie przez administrację publiczną umiejętności zarządzania Funduszami Preakcesyjnymi, Funduszami Strukturalnymi i Funduszem Spójności (administracyjna współpraca w zarządzaniu Funduszami Strukturalnymi).

Administracje krajów Europy Środkowej muszą zaznajomić się z rolą władz krajowych w zakresie polityki strukturalnej, aby móc pełnić rolę partnera Komisji Europejskiej od początku akcesji. Dlatego współpraca Komisji Europejskiej i państw członkowskich z krajami Europy Środkowej powinna prowadzić do rozwoju narodowych procedur, które byłyby kompatybilne z programami strukturalnymi UE. Współpraca powinna być zorientowana na transfer informacji i know-how. Aby zapewnić zintegrowane podejście do rozwoju strukturalnego pomoc techniczna powinna adresować szerokie spektrum problemów uwzględniające: restrukturyzację regionalną, rozwój terenów wiejskich, politykę w zakresie rybołówstwa oraz zasobów ludzkich.

W ramach tego priorytetu przewiduje się działania dotyczące:

- Procedur polityki strukturalnej UE.

Zasada partnerstwa zakłada aktywną współpracę pomiędzy Komisją Europejską, a krajowymi, regionalnymi i społecznymi organizacjami. Współpraca powinna przygotować w pierwszej kolejności władze publiczne krajowe, w drugiej także regionalne do zastosowania zasad polityki regionalnej UE takich jak: dodatkowość, subsydiarność, regionalne partnerstwo.

- Współfinansowania i procedur budżetowych.

Zasada wspólnej odpowiedzialności finansowej za programy strukturalne jest podstawowa dla osiągnięcia wysokiej efektywności polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Współfinansowanie wymaga nie tylko odpowiednich zasobów finansowych, ale przede wszystkim odpowiednich mechanizmów zarządzania budżetowego i procedur efektywnego i sprawnego uruchamiania środków. Współfinansowanie programów strukturalnych UE ma nie tylko finansowe, ale także administracyjne implikacje dla krajów Europy Środkowej. SPP powinien umożliwić tym krajom rozwinięcie odpowiednich procedur administracyjnych i budżetowych. Dodatkowo krajom tym brakuje środków służących montażowi finansowemu. Jeśli poszczególne kraje wyrażą takie życzenie wówczas współpraca będzie służyła wsparciu tworzenia funduszu rozwoju regionalnego.

- Monitoringu i oceny.

Uwzględniając brak odpowiedniego monitoringu finansowego w wielu krajach Europy Środkowej podstawowe znaczenie ma współpraca z krajami UE i Komisją Europejską służąca kreowaniu tych umiejętności. Dlatego niezbędne jest wspieranie kreowania umiejętności monitoringu przedsięwzięć polityki strukturalnej w układzie: ex ante, w trakcie realizacji programów oraz ex post. Współpraca powinna uwzględnić techniczną pomoc dotyczącą tych trzech układów.

3. Zastosowanie zintegrowanych programów rozwoju strukturalnego w wybranych regionach (projekty pilotażowe służące wprowadzaniu Funduszy Strukturalnych).

Podstawowe znaczenie projektów pilotażowych wynika z tego, iż dają one możliwość zastosowania procedur w zakresie polityki strukturalnej na poziomie operacyjnym. Projekty pilotażowe powinny stanowić modelowe projekty rozwoju regionalnego stanowiące pierwsze przybliżenie strukturalnych programów jakie mogą być wprowadzane w życie w tych krajach po ich akcesji. Projekty pilotażowe powinny być więc zgodne z procedurami stosowanymi w regionach celu I. Jak już stwierdzono wcześniej współpraca administracyjna powinna polegać na pomocy technicznej pozwalającej na uruchomienie funduszy rozwoju regionalnego, które mogą współfinansować Fundusze Strukturalne UE. Aby zdobyć umiejętność uruchamiania tych środków na poziomie operacyjnym powinny one służyć współfinansowaniu projektów pilotażowych. Jeśli uruchomienie funduszy rozwoju regionalnego nie jest możliwe to musi zostać zabezpieczona koordynacja bieżących wydatków państwa z implikacjami wynikającymi z polityki strukturalnej

Projekty pilotażowe powinny uwzględniać następujące elementy:

- Formułowanie i wprowadzanie w życie. Projekty pilotażowe powinny uwzględniać pewne elementy programowania, co powinno dotyczyć:

formułowania celów i tam gdzie jest to możliwe ich kwantyfikacja, określania podstawowych inicjatyw, przygotowywania indykatywnych tablic finansowych projektów. W konsekwencji projekty pilotażowe powinny w maksymalnym stopniu uwzględniać podobieństwo z narodowymi czy regionalnymi planami rozwojowymi. Odpowiedzialność za ich realizację powinna spoczywać na administracji na poziomie krajowym, a tam gdzie jest to możliwe na poziomie regionalnym.

- Współfinansowanie. Projekty pilotażowe powinny być współfinansowane przez państwa będące ich beneficjentami, co umożliwi operacyjne zastostowanie procedur montażu finansowego. Poziom współfinansowania nie jest rzeczą najważniejszą, ale zastosowanie odpowiednich mechanizmów i struktur organizacyjnych.
- Monitoring. Powinien on być w pełni zintegrowany z formułowaniem i wprowadzaniem w życie projektów pilotażowych, uwzględniając pełny cykl monitoringu (ex ante, w trakcie realizacji programu i ex post).

Zgodnie z dokumentami programowymi Komisji Europejskiej poczynając od roku 2000 w krajach stowarzyszonych z Unią Europejską przewidywane jest kontynuowanie zreformowanego Phare o poziomie alokacji nieco większej od dotychczasowej. Jednocześnie obok tych środków pojawią się dwa programy o charakterze przedakcesyjnym. Jednym z nich będzie ISPA (Structural Instrument for Pre-Accession) o alokacji dla wszystkich dziesięciu krajów Phare, które pretendują do członkostwa w wysokości 1 mld ECU średniorocznie Fundusz ten będzie odpowiadał Funduszowi Spójności, a więc zostanie przeznaczony na przedsięwzięcia w sferze ochrony środowiska przyrodniczego i transeuropejskie sieci infrastrukturalne. Drugim będzie SAPARD (Support for Pre-Accession Measures for Agriculture and Rural Development) o alokacji 0,5 mld ECU średniorocznie na te wszystkie kraje; program zorientowany na wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich i dostosowania w zakresie rolnictwa. W sumie powinno to oznaczać znaczące zwiększenie poziomu alokacji dla Polski, a najprawdopodobniej stworzyć możliwość pozyskania nawet 700 mln ECU średniorocznie.

Kolejny etap dostosowań rozpocznie się wraz z przyjęciem Polski do Unii Europejskiej. Wcześniej przedstawiono najważniejsze informacje o proponowanym kształcie Funduszy Strukturalnych w latach 2000-2006. Dla naszych rozważań istotne jest wspomniane już przewidywane przeznaczenie kwoty 38 mld ECU dla nowych krajów członkowskich. W sytuacji gdy pozostałe państwa które rozpoczęły w 1998 roku negocjacje dotyczące członkostwa liczą w sumie mniej niż 25 mln mieszkańców oznacza to, iż Polska może liczyć na alokację około 23-24 mld ECU². Zamierzenie weryfikacji systemu pomocy strukturalnej UE po trzech latach oraz przewidywany kalendarz negocjacji i ratyfikacji oznacza, że środki te mogą być dostępne dla Polski poczynając od stycznia 2003 roku lub od stycznia 2004 roku. Wielkość transferów może więc wynosić w ciągu tych 3-4 lat od 3,5 do 7,2 mld ECU średniorocznie¹⁰.

Skala dostępnych ewentualnie środków Komisji Europejskiej oznacza konieczność zapewnienia odpowiednich nakładów strony polskiej na współfinansowanie poszczególnych przedsięwzięć oraz pokrycie całości kosztów operacyjnych. Rozwijanie zdolności absorpcyjnej na poziomie krajowym, regionalnym oraz lokalnym jest warunkiem efektywnego i sprawnego wykorzystania wsparcia ze strony Unii Europejskiej.

Oznacza to, że proces dochodzenia Polski do modelu polityki regionalnej kompatybilnego z rozwiązaniami Unii Europejskiej będzie miał prawdopodobnie trzy fazy odpowiadające: zreformowanemu programowi Phare (lata 1998-1999), Funduszom Preakcesyjnym towarzyszącym Phare (lata 2000-2002 lub 2000-2003) oraz pełnemu uczestnictwu Polski w Funduszach Strukturalnych i Funduszu Spójności (poczynając od roku 2003 lub 2004).

III. Zakres niezbędnych dostosowań na różnych poziomach administracji publicznej dotyczących sfery polityki rozwoju regionalnego

Podstawowy wysiłek musi dotyczyć administracji publicznej na poziomie krajowym. Jednak także dostosowania na poziomie regionalnym i lokalnym są warunkiem kreowania niezbędnego potencjału absorpcyjnego dla pozyskania potencjalnie dostępnych środków Unii Europejskiej.

Należy sądzić, że cała Polska stanie się przedmiotem polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej jako obszar celu 1, czyli jako kategoria problemowa - obszar słabo rozwinięty. Z tego względu najbardziej interesujące są w tym zakresie doświadczenia krajów zaliczonych w całości jako obszary problemowe celu 1: Grecji, Irlandii oraz Portugalii. W tych trzech państwach przygotowywane są zintegrowane wieloletnie plany krajowe rozwoju regionalnego, będące równocześnie strategiami rozwoju społeczno-ekonomicznego, a w wyniku negocjacji z Komisją Europejską powstają wspólnie akceptowane wieloletnie dokumenty będące podstawą polityki regionalnej tzw. Podstawy Wsparcia Wspólnoty (Community Support Framework).

Najważniejsze działania służące zbudowaniu potencjału absorpcyjnego w zakresie instrumentów polityki strukturalnej Unii Europejskiej będą polegały na:

1. Przygotowaniu odpowiednich dokumentów planistycznych. Dotyczyć one będą: sześciu narodowych strategii dotyczących poszczególnych funduszy (niezbędne są dwie strategie dla sfer znajdujących się w polu zainteresowania Funduszu Spójności) oraz szesnastu strategii rozwoju regionalnego dla nowych województw. Na tej podstawie niezbędne jest przygotowanie średniookresowego Narodowego Planu Rozwoju, który będzie podstawą dla przygotowania jako wspólnego dokumentu Polski i Komisji Europejskiej Podstaw Wsparcia Wspólnoty. W proces przygotowania tych dokumentów muszą zostać zaangażowani wszyscy istotni partnerzy społeczni, co dotyczy także poziomu samorządu lokalnego.
2. Uruchomienia sprawnych mechanizmów identyfikacji potencjalnych projektów mogących zyskać wsparcie finansowe ze strony Unii Europejskiej, a następnie ich przygotowania w formacie odpowiadającym standardom Unii Europejskiej. W większości sfer wspieranych środkami Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności projekty inwestycyjne powinny być generowane przede wszystkim na poziomie lokalnym, a częściowo regionalnym. Dotyczy to m.in.: małych i średnich przedsiębiorstw, lokalnej infrastruktury, przedsięwzięć dotyczących zasobów ludzkich, przedsięwzięć dotyczących środowiska biznesowego, działań dotyczących środowiska przyrodniczego. Dotyczy to także Funduszy Preakcesyjnych - SAPARD oraz ISPA w części dotyczącej środowiska przyrodniczego.
3. Uruchomienia sprawnych mechanizmów montażu finansowego środków Unii Europejskiej. Strona polska będzie musiała zapewnić współfinansowanie Funduszy Strukturalnych na poziomie 25%. Nakłady na ten cel mogą pochodzić z budżetów: centralnego, regionalnych oraz lokalnych. Będący elementem nowoczesnej polityki regionalnej montaż finansowy środków pochodzących z różnych źródeł sprzyja wysokiej efektywności przedsięwzięć polityki regionalnej. Środki samorządów lokalnych powinny także odgrywać pewną rolę w montażu finansowym, sprzyjając realizacji założeń polityki regionalnej wynikających z zasady subsydiarności.

4. Kreowania struktur instytucjonalnych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, które są w stanie sprawnie gromadzić wszystkie niezbędne informacje, prowadzić profesjonalny dialog z Komisją Europejską, organizować niezbędny lobbying etc.

Przedstawione informacje jednoznacznie wskazują, iż podjęcie działań edukacyjno-szkoleniowych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, służących przyswojeniu umiejętności sporządzania odpowiednich dokumentów planistycznych oraz projektów przedsięwzięć inwestycyjnych jest zadaniem bardzo pilnym, warunkującym sprawne wykorzystanie środków Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, które mogą być dostępne dla Polski w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej.

Zadania, jakie stoją przed miastami i gminami w Polsce przedstawiam na przykładzie doświadczeń niemieckich, pochodzących z ankiety na temat unijnej działalności miast i gmin niemieckich. Z ankiety tej wynikają pewne uniwersalne trendy:

- liczba osób bezpośrednio odpowiedzialnych w urzędach za zagadnienia unijne koreluje pozytywnie z wielkością gminy. Jednak dla wielu zatrudnionych tam osób zagadnienia te stanowią tylko fragment ich zakresu obowiązków;
- odpowiedzialność za zagadnienia unijne znajduje się w gestii jednostek (departamentów lub biur): Gospodarki, Rozwoju Miast lub Statystyki względnie bezpośrednio w ramach Urzędu (Gabinetu) Burmistrza czy Prezydenta;
- informacje dotyczące spraw unijnych są pozyskiwane przede wszystkim z instytucji federalnych i landów, a w drugiej kolejności ze związków komunalnych podstawowych jednostek administracyjnych;
- w przypadku bardzo silnych gmin istotne znaczenie mają także bezpośrednie kontakty z odpowiednimi Dyrekcjami Generalnymi Komisji Europejskiej oraz przedstawicielstwami reprezentującymi ich interesy w Brukseli.

Około 2/3 ankietowanych gmin niemieckich uzyskuje wsparcie z Komisji Europejskiej. Podstawowe znaczenie mają projekty w zakresie dwu sfer: rynku pracy i zatrudnienia oraz infrastruktury. Poziom współfinansowania poszczególnych przedsięwzięć ze środków własnych gmin waha się od 10% do ponad 60%. Miasta mające bardzo pozytywne doświadczenia wskazują na wysoki poziom realizacji podstawowych celów oraz sprawność organizacyjną i dotrzymywanie harmonogramu realizacji projektów unijnych. W miastach o złych doświadczeniach wskazuje się przede wszystkim na problem wysokości kosztów własnych niezbędnych dla pozyskania środków Unii Europejskiej. Gminy korzystające w niewielkim stopniu lub w ogóle niekorzystające z tych środków wskazują na następujące problemy: brak odpowiednich warunków lokalnych dla rozwoju, deficyt informacji, trudność zgromadzenia środków własnych niezbędnych dla montażu finansowego, zbyt małe doświadczenia w zakresie skomplikowanych procedur unijnych oraz trudności znalezienia partnerów zagranicznych dla poszczególnych projektów.

Doświadczenia gmin niemieckich wydają się bardzo interesujące w świetle pogłębiającej się integracji Polski z Unią Europejską. Konieczne jest kreowanie w układzie administracji samorządowych poszczególnych gmin oraz współpracujących z nimi instytucji niezbędnego dla absorpcji środków Unii Europejskiej potencjału. Niezbędne jest kreowanie sprawnych technik pozyskiwania i wymiany informacji dotyczących europejskiego wymiaru polityki regionalnej, uwzględniając ograniczony potencjał ekonomiczny większości gmin Polski. Istotne jest przygotowanie pakietów projektów inwestycyjnych odpowiadających najważniejszym priorytetom polityki regionalnej Polski. Przyspieszenia wymagają działania służące wykształceniu sprawnych mechanizmów montażu finansowego środków Unii Europejskiej środkami polskimi, w tym także pochodzącymi z budżetów samorządów lokalnych.

1. Patrz szesnaste wydanie pracy dokumentującej instrumenty polityki rozwoju regionalnego stosowane w poszczególnych krajach Unii Europejskiej i w całej tej organizacji: Yuill D., Bachtler J., Wishtdale F., 1996, European Regional Incentives 1996-1997. 16-th Edition, The European Policies Research Centre na University of Strathclyde, Bowker-Saur, Londyn-Melbourne-Monachium-New Providence.
2. Pozostałe cele, które nie są zorientowane przestrzennie to: cel 3 - zwalczanie długookresowego bezrobocia oraz integracji na rynku pracy młodzieży i osób wykluczonych z tego rynku, cel 4 - asystowanie osobom pracującym w adaptacji do zmian w przemyśle i do nowych systemów produkcyjnych poprzez przekwalifikowanie oraz cel 5a - przyspieszenie adaptacji struktur rolnictwa i rybołówstwa.
3. Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99. Regulations and commentary, 1996, European Commission, Bruksela-Luksemburg.
4. Szlachta J., 1997, Programowanie rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Studia KPZK PAN, tom CV, Warszawa.
5. Patrz The Structural Funds and the Cohesion Fund from 2000 to 2006, 1997, Newsletter No 42 Regional Policy and Cohesion. European Commission, Supplement 5/97, Bruksela-Luksemburg.
6. Agenda 2000. For a stronger and wider Union, 1997, Bulletin of the European Union, European Commission, Bruksela-Luksemburg. Opracowanie to jest dostępne także po polsku: Agenda 2000. Unia Europejska rozszerzona i silniejsza, 1997, Monitor Integracji Europejskiej. Wydanie specjalne, Komitet Integracji Europejskiej, Warszawa.
7. Inne kraje Europy Środkowej i Wschodniej takie jak: Bułgaria, Litwa, Łotwa, Rumunia i Słowacja są w opinii Komisji Europejskiej jeszcze w zbyt małym stopniu przygotowane do członkostwa w Unii Europejskiej.
8. Pietrzyk I. (red.), 1995, Polityka regionalna w Polsce w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej. Regionalne i lokalne uwarunkowania i czynniki restrukturyzacji gospodarki Polski, Friedrich Ebert Stiftung, Kraków; oraz Polityka rozwoju regionalnego Polski z punktu widzenia perspektywy przyszłego członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Raport uzupełniający, 1996, Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce. Rada Ministrów, Warszawa.
9. Zgodnie z danymi Banku Światowego w roku 1996 produkt krajowy brutto (PKB) Polski przeliczony według parytetu siły nabywczej wynosił około 200 mld ECU. Przyjęcie średniorocznej dynamiki PKB na poziomie 6% oznacza, że w roku 2003 PKB Polski wynosiłby około 300 mld ECU. 4% tej wielkości to około 12 mld ECU.
10. W analizie przeprowadzonej w tym tekście pomijam przewidzianą w ramach Wspólnej Polityki Rolnej alokację dla nowych krajów członkowskich o wartości w latach 2002-2006 odpowiednio: 1,7 mld ECU, 2,2 mld ECU, 2,7 mld ECU, 3,3 mld ECU oraz 3,9 mld ECU.